

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

Limonádový Joe v divadelní adaptaci

Gabriela Vašková

Katedra filmových, divadelních a mediálních studií

Vedoucí bakalářské práce: Doc. PhDr. Jiří Štefanides

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Limonádový Joe v divadelní adaptaci“
vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny prameny a literaturu.

Datum 10. 4. 2014

podpis

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování Doc. PhDr. Jiřímu Štefanidesovi za jeho cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěla poděkovat Marii Mušce Chmelíkové za velkou pomoc při získání potřebných informací.

Abstrakt

Hlavním tématem této bakalářské práce je analýza inscenace Limonádový Joe operetního a muzikálového souboru Divadla J. K. Tyla v Plzni v koprodukcí s Divadlem Alfa Plzeň v režii Tomáše Dvořáka. Premiéra se konala 29. září 2007, derniéra 2. června 2012. Součástí bakalářské práce je srovnání této divadelní inscenace s filmovou podobou díla. Poznatky, které vzešly z tohoto srovnání, posloužily coby východisko k analýze jednotlivých složek divadelní inscenace.

Klíčová slova: Limonádový Joe, Jiří Brdečka, Divadlo J. K. Tyla, Divadlo Alfa, divadelní adaptace, parodie.

Abstract

The main topic of this thesis is the analysis of the performance of operetta and musical theater ensemble J. K. Tyl theatre in Pilsen in co-production with Theatre Alfa Pilsen directed by Tomas Dvorak.

The premiere took place on 29th September 2007 last performance 2nd June 2012.

Part of the thesis is the comparing between the theatre performance and the film version, which served as a source to analyze the apportionable part of the performance.

Key words: Limonadovy Joe, Jiri Brdecka, Theatre J. K. Tyla, Theatre, theatrical adaptation, parody.

OBSAH

1. Úvod.....	1
2. Limonádový Joe sedmkrát jinak.....	5
2.1 Joe – povídková verze.....	6
2.2 Joe – první divadelní verze.....	7
2.3 Joe – románová verze.....	7
2.4 Joe – rozhlasová verze.....	8
2.5 Joe – loutková verze.....	8
2.6 Joe – druhá divadelní verze.....	9
2.7 Joe – filmová verze.....	9
3. Československý film v 50. a 60. letech.....	10
4. Medailon Jiřího Brdečky.....	12
5. Typologie hlavních postav Limonádového Joa.....	13
6. Úprava dramatického textu pro plzeňskou inscenaci.....	14
7. Vlastní analýza plzeňské inscenace a komparace s filmem.....	16
8. Analýza jednotlivých složek inscenace.....	26
8.1 Východisko pro analýzu jednotlivých složek inscenace.....	26
8.2 Scénografie.....	26
8.3 Shrnutí ke scénografii.....	32
8.4 Loutky.....	32
8.5 Kostýmy.....	34
8.6 Herecké výkony.....	35
8.7 Režijní složka.....	39
8.8 Hudební složka.....	40
8.9 Čas a prostor.....	41
8.9.1 Čas v dramatu.....	41
8.9.2 Čas ve fabulační výstavbě.....	42
9. Proč a jak uvádět Limonádového Joa na jevištích.....	42
10. Sympatie pro Limonádového Joa.....	43
11. Závěr.....	44
Přílohy.....	46
Seznam příloh.....	51
Prameny a literatura.....	52
Literatura.....	52
Prameny.....	53

1. Úvod

Téma bakalářské práce *Limonádový Joe* v divadelní adaptaci jsem si vybrala z několika důvodů. První důvod je veskrze subjektivní. Již v době dospívání, kdy jsem začala hrát amatérské divadlo, jsme s herci v divadelním souboru nevynechali jedinou příležitost, abychom si při různých oslavách nezaspívali písně z filmu *Limonádový Joe*. Nejen písně, ale celý film se pro nás staly kultovním – repliky z filmu jsme znali nazpaměť. Film mě tedy provázel od dospívání až doposud. Proto je mi toto téma tak blízké.

Dalším důvodem je fakt, že od natočení filmu *Limonádový Joe* letos uplynulo přesně padesát let. A přesto je *Limonádový Joe* neustále oblíben. Svědčí o tom žebříček nejoblíbenějších českých filmů na různých webových serverech zabývajících se filmovou tvorbou.¹

Třetím důvodem, proč jsem si vybrala toto téma, je jeho oblíbenost v divadelní oblasti. Několikrát jsem měla příležitost vidět *Limonádového Joa* v divadelní adaptaci a pokaždé jsem šla na inscenaci se zvědavostí, jaké prvky budou zachovány a naopak – co bude v inscenacích jiné než ve filmu. Jakým způsobem budou postupovat inscenátoři, aby zaujali diváka, který je tak dobře obeznámen s filmovou verzí? Očekává divák od inscenace, že uvidí známé a populární dílo tak, jak ho zná z filmu, anebo v něm touží spatřit nové, neznámé prvky? Vyžaduje divák při známých replikách, aby byly vyřčeny se stejnou intonací, jak je má uloženy v paměti? Tyto otázky jsem si pokaždé kladla, když jsem měla příležitost zhlédnout další verzi divadelní adaptace.

Hlavním tématem bakalářské práce bude komparace divadelní inscenace *Limonádový Joe* aneb *Koňská opera*,² kterou nastudovalo Divadlo J. K. Tyla a Divadlo Alfa v Plzni, se stejnojmenným filmem, který byl natočen v roce 1964 režisérem Oldřichem Lipským. Možností komparace filmu a divadelní inscenace se stává pro mě toto téma zajímavé, protože oslovit divadelního diváka, který si s sebou nese zažitou představu z filmu, není určitě jednoduché. Do jaké míry se to plzeňským kolegům podařilo, uvedu v závěru práce.

¹ Při konkrétním vyhledávání v žebříčku nejlepších českých filmů na serveru Česko-Slovenské filmové databáze figuruje *Limonádový Joe* na dvaadvacátém místě.

² V dalších názvech budu používat jen zkrácený tvar *Limonádový Joe*.

Inscenace *Limonádový Joe*, kterou budu porovnávat s filmem, měla premiéru 29. září 2007 v plzeňském Komorním divadle a s Divadlem J. K. Tyla na ní spolupracovalo také plzeňské Divadlo Alfa. Divadlo Alfa často navštěvuji a obdivuji v jeho inscenacích práci s alternativními prvky (konkrétně s loutkou), režijní nápady týkající se spojení těchto alternativních prvků s činoherním herectvím a také s hudební složkou, která vždy výrazně přispívá k celkovému vyznění inscenací tohoto divadla. Práce s loutkou plzeňského Divadla Alfa patří na mezinárodním profesionálním poli loutkového divadla mezi ty uznávané.

V příštích kapitolách také popíšu, jak se postava Joa vyvíjela do podoby, kterou známe z filmu. Postava Joa totiž nejdříve vznikla jako povídkový hrdina, poté se vyvíjela v románu, později vznikla dramatická postava v divadelní hře, jako loutku jsme ji mohli vidět v loutkovém filmu, až tato postava ukončila svou cestu postavou hranou, filmovou. Jiří Brdečka se ve své knize tímto vývojem zabývá velice podrobně.³ Cílem této bakalářské práce není porovnávat všechny výše jmenované verze *Limonádového Joa*, nýbrž srovnat pouze verzi filmovou a verzi divadelní, a to konkrétní inscenaci Divadla J. K. Tyla a Divadla Alfa.

Proto také nastíním situaci, která panovala v československém filmu v 50. a 60. letech. Přiblížím tak čtenáři představu, v jaké atmosféře film vznikal. Při srovnání inscenace s filmem se zaměřím na dramaturgii, konkrétně na práci s textem. Budu srovnávat a analyzovat divadelní dramatický text a filmový literární scénář. Popíšu, které scény byly interpretovány ve filmu, které chybí v inscenaci a naopak. Pak se budu věnovat detailní analýze divadelní inscenace, popíšu inscenační prvky a postupy. V rámci analýzy budu zkoumat následující složky: dramaturgicko-režijní koncepci, scénografii, kostýmy, světlo, hudbu, herecké ztvárnění, čas a prostor.

Tato bakalářská práce si klade za cíl zjistit, jakými prostředky lze docílit toho, aby divadelní adaptace byla stejně atraktivní jako verze filmová a udržela zájem diváka, a dokázat, že divadlo a film nemohou identický příběh vyprávět stejnými postupy, a že pokud divadelní adaptace využije nových prvků v souladu se žánrem, sama se stane svébytným a jedinečným uměleckým dílem bez ohledu na předchozí známé dílo.

³ BRDEČKA, Jiří. *Limonádový Joe aneb Koňská opera*. Praha : Čs. filmový ústav. 1988, 255 s.

Při komparaci jsem pracovala se třemi dramatickými texty: prvním byl dramatický text Limonádového Joa z roku 1944 určený pro premiéru v Divadle Větrník,⁴ dále jsem pracovala s textem z roku 1956 určeným pro Divadlo estrády a satiry⁵ a nakonec s textem z roku 2007, který dal vzniknout plzeňské analyzované inscenaci.⁶ Všechny tři texty jsem mezi sebou porovnávala, abych pochopila, z čeho dramaturg Pavel Vašíček čerpal, když tvořil svoji verzi pro plzeňskou inscenaci.

K vypracování analýzy jsem použila technický záznam inscenace pořízený Divadlem J. K. Tyla, který pro účely této práce poskytlo samo divadlo. Datum Je natáčen pouze jednou statickou kamerou, která z levé strany snímá celkový pohled na jeviště. Protože je kamera postavena na levé straně, pohled na jeviště není vnímán jako celek a jeviště na pravé straně občas není dobře vidět. Záznam vznikl pouze jako informační zdroj pro interní potřeby divadla, zaznamenání představení neneslo žádný umělecký záměr. I přes tyto menší problémy technický záznam umožňuje přibližování či oddalování snímaného jeviště. Herce občas sledujeme v polodetailech, velmi výjimečně v detailech. Datum pořízeného záznamu není známo.

Konkrétní inscenaci jsem osobně viděla dvakrát v Divadle J. K. Tyla v Plzni. Hodně jsem čerpala z divadelního programu k inscenaci. Navštívila jsem také divadelní archiv v Plzni, kde jsem shromáždila informace z článků o divadelní inscenaci, které vyšly v novinách, většinou v místním tisku. Osobně jsem také navštívila dramaturga Pavla Vašíčka a herce Jiřího Untermüllera, abych se dozvěděla více informací od osob, které se na inscenaci podílely, a mohly tak doložit osobní svědectví. Inscenaci jsem porovnávala s filmem *Limonádový Joe*, natočeným v roce 1964. K dispozici jsem měla také literární filmový scénář, podle kterého byl film natočen. Scénář je uveden v knize Jiřího Brdečky *Limonádový Joe aneb Koňská opera*.⁷

Při vypracování kapitol o filmu jsem se především opírala o informace z časopisů *Film a doba*, *Kino* a z dobového tisku. Tyto prameny jsem získala ve Studijní a vědecké knihovně v Plzni. Využila jsem také bonusového materiálu, který nabízí DVD se záznamem filmu, kde jsou zachyceny vzpomínky tvůrců, herců, historiků, kaskadérů,

⁴ BRDEČKA, Jiří. *Limonádový Joe*. Praha : Universum. 1944, 35 s.

⁵ BRDEČKA, Jiří. *Limonádový Joe*. Praha : Dilia. 1956, 72 s.

⁶ BRDEČKA, Jiří. *Limonádový Joe aneb Koňská opera*. Praha : Dilia. 2007, 46 s.

⁷ BRDEČKA, Jiří. *Limonádový Joe aneb Koňská opera*. Praha : Čs. filmový ústav. 1988, 255 s.

dcery Jiřího Brdečky Terezy Brdečkové a mnoha dalších. DVD je doplněno fotografiemi z natáčení, biografií a filmografií tvůrců.⁸

Nejvíce jsem však čerpala z knihy Jiřího Brdečky *Limonádový Joe aneb Koňská opera*. Tato kniha obsahuje také dobové recenze a výčet ocenění, které film *Limonádový Joe* získal ve světě. V knize je také velmi podrobně popsána geneze *Limonádového Joa*. O rozhlasovém provedení *Limonádového Joa* se však zmiňuje velice stručně. O „rozhlasovém“ Joeovi je zde zmínka pouze v jedné větě, totiž že v poválečném období vznikl text pro rozhlas. Kontaktovala jsem tedy Archiv Českého rozhlasu, ale konkrétním dramatickým textem od Jiřího Brdečky určeným pro rozhlas nedisponují. Mají uchován pouze rozhlasový text Dalibora Pokorného *Setkání s kovboji* z 25. července 1964, kde Jiří Brdečka, Oldřich Lipský a další protagonisté hovoří o filmu.

Při analýze inscenace jsem čerpala ze slovníku Petra Pavlovského *Základní pojmy divadla, Teatrologický slovník*⁹ a jako další divadelní slovník mi posloužila kniha od Patrice Pavise *Divadelní slovník*.¹⁰

Z internetových serverů jsem využila stránky Divadelního ústavu a stránky Národního filmového archivu.

2. *Limonádový Joe sedmkrát jinak*

Když se vysloví „*Limonádový Joe*“, pravděpodobně se všem vybaví známý film, který byl natočen Oldřichem Lipským v roce 1964. Téma *Limonádového Joa* však bylo zpracováno v několika verzích. Přestože nás bude především zajímat verze filmová a plzeňská verze divadelní, nemohu ve své práci vynechat verze ostatní, které jsou s finální filmovou verzí úzce spjaty a tvoří nedílnou součást příběhu *Limonádového Joa*. Inscenace Divadla J. K. Tyla a Divadla Alfa *Limonádový Joe*, kterou budu v příštích kapitolách s filmem porovnávat, je tímto filmovým westernem inspirována. Westerny byly filmovými historiky a publicisty dlouho soustavně přehlíženy. První seriózně pojaté

⁸ BRDEČKA, Jiří. *Limonádový Joe aneb Koňská opera*: [DVD], Praha: Filmové studio Barrandov. Režie Oldřich Lipský, 1964, 96 min.

⁹ PAVLOVSKÝ, Petr a kolektiv. *Základní pojmy divadla, Teatrologický slovník*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. 348 s.

¹⁰ PAVIS, Patrice. *Divadelní slovník*. 1. vyd. Praha : Divadelní ústav, 2003. 493 s.

knihy věnované tomuto žánru začaly vycházet až v padesátých letech a jejich autory nebyli Američané, nýbrž italští a francouzští filmoví kritici.¹¹

2.1 Joe – povídková verze

Ve třicátých letech minulého století se právě westerny řadily k nejoblíbenějším literárním žánrům. Čeští spisovatelé chtěli se svými kolegy ze Západu držet krok, a tak začaly brzy po zahraničním vzoru vycházet sešitové příběhy westernového typu, pro které se vžil název vymyšlený Karlem Čapkem – „*morzakor*“¹². Kolem roku 1939 byl osloven čtyřiaadvacetiletý Jiří Brdečka tehdejším časopisem *Ahoj na neděli*, aby sepsal na pokračování cyklus povídek westernového typu. Ač byl Jiří Brdečka fanatickým milovníkem westernových filmů, tuto literaturu, která tehdy v Československu vycházela, považoval za okrajovou a brakovou. Rodokapsy nečetl, zato miloval filmy s westernovou tematikou. Svého úkolu napsat povídkový seriál na téma „kaubojky“ se zhostil poněkud netradičně – parodií. Patřil mezi první české spisovatele, kteří se pro tuto koncepci rozhodli, a netušil, zdali jeho nápad ocení také čtenáři, pro něž byla tato literatura doposud posvátná. Povídek napsal Jiří Brdečka sedm a sám si je ilustroval.

2.2 Joe – první divadelní verze

V režii Josefa Šmídy se 20. března 1944 v divadle Větrník zrodil divadelní *Limonádový Joe*. První dramatický text, který Jiří Brdečka pro divadlo Větrník napsal, ještě Josef Šmída upravil, protože původních dvaadvacet postav nebylo možné obsadit. Divadlo Větrník totiž na počátku roku 1944 mělo pouze šest herců. Josef Šmída, aby zachránil divadlo, musel zprostředkovat deset nových herců. V krátké době tak vybudoval nový tým (přizval také Jana Rychlíka, autora hudby), nazkoušel Limonádového Joa a vzkřísil Divadlo Větrník, které bylo v té době v krizi. Brdečkův text ještě rozšířil o citace ze starších děl kovbojské literatury. Nedostatky v dramatické stavbě textu proměnil

¹¹ DVOŘÁK, Jan. Proměna westernu. *Film a doba X*, 1964, s. 148.

¹² Termín *morzakor* vznikl složením dvou slov: MORd ZA KORunu. Tak se lidově říkalo levné dobrodružné sešitové četbě, rozšířené po první světové válce v edicích Rozruch, Rodokaps a podobně.

v přednosti. Ostatně autorovy chyby a nedostatky měly svůj půvab, začátečnickou odvahu a spontánnost, jež odpovídaly duchu celé inscenace.¹³

Josef Šmída zachoval epický tvar příběhu, jednotlivé situace byly uváděny a komentovány dramatickou postavou čtenáře Morzakoru, který se pak proměňoval v Limonádového Joa, a Konferenciérem, který přebíral roli Grimpa. Tento první divadelní text se obsahově podobá druhé, pozdější verzi. Tato inscenace Limonádového Joa si zachovala základní znaky jevištní povídky. Fyzická akce a slovo byly odděleny. Nejmarkantněji to bylo znát v němých scénách, kdy Pan Ponrepo komentoval napínavé partie pokeru. Celá scéna se odehrála pouze mimicky, bez jediného slova. Text disponuje dlouhými monology – právě při popisech němých scén. V této verzi Limonádový Joe popíjí citronádu namísto budoucí Kolalokovy limonády. Jména dramatických postav, které se v pozdějších verzích neobjevují, jsou například: Redaktor (novinář), Buffalo Bill, Pat, Ignazio, Clam, Měšťané. Buffalo Bill je pozdější Horác alias Hogo Fogo. Pat a Ignazio jsou podřízení Grimpa, pozdější Kidové.

2.3 Joe – románová verze

V roce 1944 byl Jiří Brdečka osloven nakladatelem Jerynkem, aby napsal román Limonádový Joe. Román vznikl přibližně jeden rok a vycházel v první polovině roku 1945 v edici české humoristické literatury.

Románové postavy se od postav dramatických poněkud liší. Joe v románu popíjí Catlettovu lihuprostou limonádu, budoucí Grimpo se jmenuje Bill Brooks, Winnifred je v románu dcerou novináře Zachariase Breakenridge. V doslovu je uvedeno, jaký byl další osud Limonádového Joa po boku milované Winnifred. Joe, již v roli šerifa, je pozván na exkurzi do firmy, kde se vyrábí jeho milovaný nápoj, padá do kádě s vroucí limonádou a umírá rozvařen v nápoji, který po celý život tolik miloval.¹⁴

¹³ HEDBÁVNÝ, Zdeněk. *Divadlo Větrník*. 1. vyd. Praha : Panorama, 1988, s. 122.

¹⁴ BRDEČKA, Jiří. *Limonádový Joe*. 3. vyd. Praha : ČSM. 1964, s. 164.

2.4 Joe – rozhlasová verze

Z románové předlohy Jiřího Brdečky vzešel v poválečném období „rozhlasový“ Joe. V roce 1945 byl natočen pro Ultraphon *Prolog a výstup falešného hráče Horáce. Scéna s vejci*. Obsazení bylo následující: Pan Ponrepo – Zdeněk Dítě, Horác, falešný hráč – Zdeněk Stránský, Krvavý Grimpo – Zdeněk Dítě, Bufallo Bill – Václav Lohniský. Autorem je Jiří Brdečka. Jak jsem uvedla v první kapitole, tento text pro rozhlas však nelze dohledat.

25. července 1964 byl v Českém rozhlase vysílán pořad *Setkání s kovboji*, v němž Jiří Brdečka, Oldřich Lipský a další protagonisté hovoří o filmu *Limonádový Joe*. Rozhlasový text *Setkání s kovboji* napsal Dalibor Pokorný. Jednalo se o pásmo vyprávění a písniček, zachycené na sedmi stranách papíru.¹⁵

2.5 Joe – loutková verze

V roce 1949 vznikl pod vedením Jiřího Trnky a Jiřího Brdečky loutkový film **Árie prémie**. Jiří Brdečka nebyl pouze spoluautorem scénáře, nýbrž byl také autorem námětu. Příběh je totiž inspirován filmem režiséra Johna Forda *Přepadení*. Loutkový Joe sice i tentokrát hraje úlohu kladného hrdiny, ale není to dokonalý antialkoholik s limonádou u pasu. Má dvě neřesti: narcistní samolibost a neukojitelnou touhu neustále zpívat. Zde také poprvé zazněla slavná árie Jana Rychlíka „Sou fár tú jú aj mej“. Tento film maximálně paroduje westernové kladné hrdiny¹⁶ a Jiří Trnka s Jiřím Brdečkou do něj vložili ironii i sebeironii.¹⁷ Právě Jiří Brdečka se zasloužil o to, že byl do lyrického proudění zasazen akční děj, pohyb, drama. Přinesl do filmu ostrou kresbu charakterů a především tempo, které bylo Trnkovi do té doby cizí.¹⁸

¹⁵ Text je uložen v Archivu Českého rozhlasu.

¹⁶ Hlavní hrdina v bílém obleku se neustále zhlíží v zrcátku, dokonce i ve chvíli, kdy visí nad propastí.

¹⁷ BOČEK, Jaroslav. Jiří Brdečka *Film a doba XI*, 1965, s. 142.

¹⁸ Tamtéž, s. 142.

2.6 Joe – druhá divadelní verze

1. března 1955 mělo premiéru druhé divadelní zpracování Limonádového Joa. Inscenace se hrála v pražském Divadle estrády a satiry, nynějším Divadle ABC. Jiří Brdečka tehdy vytvořil novou dramaturgii, která se s různými úpravami hraje dodnes. Ostatně plzeňští inscenátoři z tohoto textu čerpali také. Tato druhá divadelní verze se z majoritní části stala inspirací pro filmovou podobu příběhu. Však i režisér této divadelní inscenace Oldřich Lipský později režíroval známý film. Miloš Kopecký (Horác) a Josef Hlinomaz (Grimp) dostali v tomto filmu příležitost ztvárnit znovu své divadelní postavy. Ve zpracování druhé divadelní verze se na rozdíl od filmové verze poprvé Limonádový Joe setkává s Winnifred tehdy, když ji osvobodí při přepadení dostavníku.¹⁹ Jiří Brdečka zde líčí Joa jako kladného hrdinu bez bázně a hany, ovšem ani zde nechybí ironický pohled na tuto kladnou postavu.

Limonádového Joa totiž vykresluje na poli lásky karikaturisticky coby nekňubu, kterému určité věci docházejí velice pomalu.²⁰

2.7 Joe – filmová verze

Po velmi úspěšné inscenaci Divadla estrády a satiry se po devíti letech, konkrétně 16. října 1964, zrodila verze filmová. Jak již bylo výše zmíněno, filmová verze byla vytvářena na základě několika verzí předchozích. Druhé divadelní zpracování však bylo pro film zdrojem zásadním. Před uvedením Limonádového Joa do kin napsal Jiří Brdečka v úvodu k literárnímu scénáři: „Chci především poprosit čtenáře, aby zapomněl na všechny předchozí verze. Ty byly jen a jen parodií. Předkládaný scénář sice pracuje s parodistickými prvky, ale jde mu o víc. (...) Zapomeňte na dokonalého přitroublého Joa předcházejících verzí! Ten nový je trochu jiný, protože se hraje o něčem jiném.“²¹

¹⁹ Tato scéna je ve hře pouze vyprávěna, na jevišti se neodehrává.

²⁰ Když se pak vidí oba dva později opět v baru, nastává scéna stejná jako ve filmu: Joe ochrání Winnifred před Horácem, Grimpovi ustřelí kalhoty tak, že mu spadnou dolů. Winnifred se pak Joovi vyznává ze své lásky:

Winnifred: „Jsem raněna.“

Joe: (se poleká) „Jakže?“

Winnifred: (nadšena) „Raněna střelou, kterou vyslal šibalský Amor.“

Joe: „Amor? Toho pistolníka neznám.“

²¹ BRDEČKA, Jiří. *Limonádový Joe aneb Koňská opera*. Praha : Čs. filmový ústav, 1988, s. 61.

3. Československý film v 50. a 60. letech

Tato práce se zabývá kromě plzeňské divadelní verze právě verzí filmovou, a proto se vzniku kultovního filmu budeme věnovat podrobněji. Nejprve bude myslím záhodno nastínit politickou situaci v padesátých letech, dále se v krátkosti zmínit o nástupu nové vlny v letech šedesátých a nakonec popsat úspěchy Limonádového Joa, a to zejména v zahraničí.

V první polovině padesátých let byla politická situace v Československu velice kritická. Hrdelní procesy s politickými odpůrci a neúprosná politická propaganda se odrazily i ve filmu. Každý filmový námět či scénář musel procházet několikastupňovým schvalovacím řízením. V době, kdy chtěli tvůrci uvést Limonádového Joa do kin,²² nebyly uváděny žádné filmy westernového typu. I proto vedení Barrandova tak dlouho otálelo s jeho uvedením. Syn Oldřicha Lipského Dalibor Lipský vzpomíná: „Po velikém úspěchu tohoto představení²³ měli v úmyslu natočit film, ale tehdejší vedení Barrandova mělo pocit, že western je nepatřičný do tehdejšího lidově-demokratického zřízení. Takže to bylo zamítnuto z politických důvodů. Až kolem roku 1963 se to konečně podařilo prosadit.“²⁴

Negativní postoj Barrandova byl znásoben faktem, že se jednalo o parodii. Parodie je zvláštním subžánrem komedie. Podstatná část humoru parodie vyplývá z překroucených žánrových pravidel. Parodie vlastně parazituje na parodovaném, směšným způsobem napodobuje syžet, žánrové konvence i hrdiny, a proto je pro její správné pochopení nutná znalost parodovaného.²⁵ Ať už byly důvody k zamítnutí filmu Limonádový Joe v padesátých letech politického rázu či nikoliv, prosadit parodii, která paroduje western, vyžadovalo jistou odvalu. Obavy, že film nebude mít úspěch a zůstane nepochopen, zapříčinily, že jeho realizace byla na několik let pozastavena.

Pro českou kinematografii šedesátých let je typická nová vlna. Natáčeli se velmi významné umělecké snímky, které byli oceňovány i tehdejším komunistickým režimem. Státní cenou Klementa Gottwalda v oboru kinematografie v roce 1964 byl oceněn film *Smrt si říká Engelchen*, Zbyněk Brynych dostal cenu za *Transport z ráje* a Vojtěch Jasný si odnesl cenu za film *Až přijde kocour*. Cenami za dlouhý film byli vyznamenáni autoři Jan

²² Ke konci padesátých let.

²³ Bylo odehráno 450 repríz.

²⁴ LIPSKÝ, Oldřich, *Limonádový Joe aneb Koňská opera*: [DVD], Praha : Filmové studio Barrandov, 1964, 96 min.

²⁵ PTÁČEK, Luboš a kolektiv. *Panorama českého filmu*. 1. vyd. Olomouc : Rubico, 2000. s. 267.

Kadár a Elmar Klos (Obchod na korze), Stanislav Rychman (Starci na chmelu), Miloš Forman (Černý Petr), Karel Kachyňa (Trápení), Jaromil Jireš (Křik), Štefan Uher (Organ), Jiří Sequens (Atentát), Zbyněk Brynych (...a pátý jezdec je strach) a další. Ocenění za film cenou Trilobita v roce 1964 byli také Jiří Trnka, Martin Frič a Evald Schorm. Není třeba pokračovat výčtem ocenění a filmů, které se kolem roku 1964 natáčely. Cílem je poukázat na situaci, která v československém filmovém světě kolem roku 1964 panovala. Film Limonádový Joe byl svým uvedením jedinečný proto, že se zcela vymykal koncepci československé nové vlny. Limonádový Joe neměl politicko-sociální ambice jako drtivá většina v té době natáčených filmů. Některé prvky typické pro novou vlnu však Limonádovému Joeovi upřít nemůžeme. Konkrétně se jedná o barevné filtry, které tvoří dominantní složku celého filmu. Oldřich Lipský použil princip barevně tónovaného černobílého materiálu, takzvanou viráž . Zrychlené záběry při rvačkách, které režisér Lipský do filmu zařadil, mají svou inspiraci v němých groteskách. Zrychlené i zpomalené záběry rovněž patří do stylu nové vlny.

Ceny, které získal film Limonádový Joe:

1964 – zvláštní cena poroty Stříbrná mušle (XXII MFF San Sebastian, Španělsko)

1964 – zvláštní uznání poroty FIPRESCI (XXII MFF San Sebastian, Španělsko)

1964 – čestné uznání Federace španělských filmových autorů (XXII MFF San Sebastian, Španělsko)

1964 – cena čs. filmových diváků (XV. FFP)

1965 – cena v kategorii hudebního filmu za hudbu k filmu Vlastimilu Hálovi a Janu Rychlíkovi in memoriam (II. soutěž o hudební dílo vytvořené pro film v roce 1964)

1966 – Sfinga za režii Oldřichu Lipskému (V. MFF Panama)

1966 – Sfinga za výpravu Karlu Škvorovi (V. MFF Panama)

1966 – Sfinga za herecký výkon Miloši Kopeckému (V. MFF Panama)

1967 – cena za nejlepší filmové triky (V. MFF Panama)

1967 – cena kritiky (V. MFF Panama)²⁶

²⁶ BRDEČKA, Jiří. *Limonádový Joe aneb Koňská opera*. Praha : Čs. filmový ústav. 1988, s. 177.

V roce 1964 byl Limonádový Joe navržen na Oscara v kategorii nejlepší cizojazyčný film, nominace bohužel neproběhla.

4. Medailon Jiřího Brdečky

Jiří Brdečka se narodil 24. prosince 1917 v Hranicích na Moravě, zemřel 2. června 1982 v Praze. Byl neobyčejně plodným a všestranným umělcem, renesanční osobností. Pracoval jako novinář, spisovatel, výtvarník, filmový kritik, scenárista a režisér. Do umělecké branže pronikl již ve válečném období, když po uzavření vysokých škol nemohl pokračovat ve studiu. Od června 1941 do konce roku 1942 byl tiskovým referentem Lucernafilmu, poté pracoval v ateliérech kresleného filmu Pragfilm a od poloviny roku 1944 v ateliérech Nacional-film. V roce 1945 se stal redaktorem Lidových novin, kde měl na starosti filmový referát. V Československém státním filmu začal pracovat v roce 1949 jako scenárista. Od roku 1958 tam již působil jako dramaturg a režisér.²⁷ Patřil k prvním zaměstnancům studia Bratři v triku. Spolupracoval s Jiřím Trnkou jako scenárista na filmech Árie prairie, Císařův slavík, Sen noci svatojánské, Pérák a SS, Andělský kabát, Dárek a Staré pověsti české. Spolu s Oldřichem Lipským kromě Limonádového Joa vytvořil filmy Adéla ještě nevečeřela a Tajemný hrad v Karpatech. Podle vlastních scénářů natočil třicet pět kreslených filmů, například: Vzducholod' a láska, Špatně namalovaná slepice,²⁸ Jak se člověk naučil létat, Pozor!, Rozum a cit, Aristoteles, Láááska, Metamorfeus.²⁹

Všechna jeho díla, od kresby přes scénáře až po filmové realizace, se vyznačují pro něj typickým ironickým intelektuálním humorem. Jeho kreslířské umění je patrné z humorných vizualizací postav, jeho výrazná jazyková stylizace se projevuje mísením knižního a poetického stylu s ironií a slovním humorem. Nejlepším důkazem této stylizace je právě analyzovaný Limonádový Joe. Dcera Tereza Brdečková, spisovatelka a filmová kritička, v roce 2013 vydala o svém tatínkovi knihu s názvem *Jiří Brdečka*.³⁰

²⁷ BRDEČKOVÁ, Tereza. *Jiří Brdečka*. 1. vyd. Praha : Arbor Vitae, 2014, s. 3-23.

²⁸ Film Špatně namalovaná slepice obdržel v roce 1964 na festivalu v San Sebastiánů cenu Golden Seashell za nejlepší krátký film.

²⁹ Ve filmu Metamorfeus byl Jiří Brdečka první, koho napadlo rozpochybovat fresky. Inspirací mu byla návštěva Pompejí v Itálii.

³⁰ BRDEČKOVÁ, Tereza. *Jiří Brdečka*. 1. vyd. Praha : Arbor Vitae, 2014, 348 s.

5. Typologie hlavních postav Limonádového Joa

Všechna zpracování Limonádového Joa pracují s typizovanými postavami. Proto před komparací filmové a plzeňské divadelní verze Limonádového Joa provedeme stručnou charakteristiku hlavních postav. Postavy v Limonádovém Joovi jsou rozděleny na „dobré a zlé“. Již z názvu postavy na základě asociace můžeme usoudit, jaký charakter postava ukrývá. Jiří Brdečka využil principu rčení „nomen omen“.

Limonádový Joe je typický kladný hrdina, kterému jsou špatné vlastnosti cizí. Coby přísný ochránce zákona zabraňuje zlu a trestá nespravedlnost. Jako mravný abstinent se vyhýbá alkoholickým nápojům a nepodléhá kouzlu prodejných žen. Je vždy, při každé příležitosti, pečlivě upraven, hlavní doménou jeho postavy jsou dokonalá elegance a líbivý vzhled.

Winnifred je mladá, nevinná, naivní dívka, která pomáhá na divokém západě svému otci šířit osvětu mezi notorickými alkoholiky a propagovat změnu životního stylu.

Horác řečený **Hogo Fogo** je typický záporný hrdina, jemuž je všechno špatné sympatické. Na svém účtu má již několik loupeží i zabitých lidí, při hazardních karetních hrách podvádí a okrádá ostatní hráče. Winnifredina nevinnost ho zláká natolik, že chce dívku okamžitě získat. Samozřejmě násilím.

Doug Badman, Horácův bratr a majitel baru, také není žádný svatoušek, ovšem ve srovnání s Horácem kráčí po klidnější cestě. Miluje Tornádo Lou, ta však jeho city neopětuje.

Tornádo Lou je zpěvačka a tanečnice v baru. Současný život, jaký vede, jí nevyhovuje. Vysnila si, že chce poznat pravou lásku a potkat muže, který ji učiní jinou, lepší.

Všechny kladné i záporné vlastnosti postav jsou zveličeny a podávány s nadsázkou. Nesnesitelně kladní hrdinové všechno znají, vše umí nejlépe, a na co sáhnou, se jim daří. Postavy záporné si neurvale a bez skrupulí berou, co jim přijde pod ruku a co se jim zamane, a všechny trestné činy páchají s nebývalou chutí. Avšak jen do doby, než se jim do cesty postaví kladný hrdina, navíc miláček štěstěny. Blondřaté naivky nemají při svém mládí jinou starost než se dobře vdát, skvěle vypadat a chovat se jako právě románové hrdinky. Na rozdíl od zralých, zkušených žen, momentálně na samém dně společnosti, které padají z jedné mužské náruče do druhé a paradoxně sní o lepším životě.

Charaktery všech výše jmenovaných postav jsou v průběhu příběhu neměnné. Dramatický oblouk literárních či hraných postav u tohoto žánru není žádoucí. Výjimku můžeme nalézt u Tornádo Lou, která se ke konci narativního příběhu opravdu stává lepší. Pomijím úplný závěr příběhu, kdy přichází pan Kolaloka jako deus ex machina a padouši se mění v dobráky a obrací se na správnou cestu.

6. Úprava dramatického textu pro plzeňskou inscenaci

V příštích kapitolách se budu věnovat dramaturgicko-režijní komparaci divadelní inscenace s filmem. Aby bylo porovnání srozumitelnější, nejprve pár slovy popíšu hlavní děj inscenace, její základní situace a teprve poté provedu komparaci s filmem. Budu se snažit zdůraznit scény a repliky, které se v porovnávaných verzích liší. Pokud naleznou výrazné rozdíly, uvedu konkrétní příklady přímo z textu.

Divadelní inscenace vznikla v koprodukcii s Divadlem Alfa, proto byla inscenace obohacena alternativními prvky, jako jsou stínohra, loutky atd. To, co dokáže stříh ve filmu, není na jevišti možné. Proto hledal režisér nejvhodnější způsob, jak docílit podobného efektu a přitom nenarušit dramatickou stavbu inscenace.

Inscenátoři vsadili na zažitou komediálnost známých situací, ale trochu pozměnili celkovou stavbu situací. Některé scény jsou poskládány jinak, než jak je známe z filmu, ovšem koncepci inscenace to nijak neškodí. Pokud neznáme film dokonale, těchto změn si ani nevšimneme. V recenzi v místních novinách napsal Vítězslav Sladký, že inscenátoři „některé scény přeskupili, písně znějí často na jiných místech než v originále. Nicméně je celé představení velmi kompaktní“.³¹

Divadelní dramaturg Pavel Vašíček vycházel z Brdečkova literárního filmového scénáře. Sděluje, jak upravoval verzi pro plzeňskou inscenaci: „Úprava vyvěrá ze dvou zdrojů: z literárního scénáře Jiřího Brdečky (který není v detailech zcela identický s hotovým filmem) a z divadelní hry, přičemž výsledný text čerpá cca ze 2/3 z filmového scénáře a z 1/3 ze hry. Postup byl prostý: každou scénu, každý motiv jsem prozkoumal ve všech dostupných materiálech a – bez ohledu na to, jde-li o scénář či hru – zvolil ten, který se mi zdál nejzdařilejší co do potenciální komediálnosti, vtipnosti, ale i z hlediska

³¹ SLADKÝ, Vítězslav. Ušlechtilý pistolník přiklusal před nadšené publikum. *Plzeňský deník*, 5.10.2007, s. 5.

celkové stavby. Některé známé slogany či písně jsou použity na jiných místech než v originálech. Do tohoto základu zároveň vstupoval režisér se svými nápady a požadavky (např. stínoherní rámec, který má být poctou filmu divadelními prostředky, použití loutek, některé původní gagy atd.), jež vedly k dalším změnám, které si na několika málo místech vynutily i dopsání nového textu³².“ Divadelní hra, o které Pavel Vašíček píše, je text z roku 1956.

³² VAŠÍČEK, Pavel. *Brdečka*. Archiv Divadla J. K. Tyla, OM 19 L/D, s. 11.

7. Vlastní analýza plzeňské inscenace a komparace s filmem

Příběh se odehrává na divokém západě, konkrétně v baru městečka Stetson City roku 1885. Stejně jako ve filmu, začíná i divadelní příběh rvačkou za doprovodu klavírní hudby s groteskním motivem, který je znám z filmu. Dlužno říci již na začátku, že výběr hudby v divadelní inscenaci je shodný s filmem. Sice se nejedná o stejnou hudební kompozici, ale motivy vždy zůstávají zachovány. Na scéně je tedy živá kapela, kterou tvoří pět hudebníků. Kapela je součástí inscenace – hudebníci představují zároveň komparz místních štamgastů. Písně tedy mají živý doprovod.

Inscenátoři zahajují každý obraz stínohrou. Tento inscenační prvek je realizován buďto přímo samotnými herci, kteří vzadu za nasvíceným plátnem tvoří dramatickou situaci, anebo je stínohra již předtočena a promítnuta z projektoru na přední plátno, v našem případě přímo na oponu.

První stínohra

První stínohra zobrazuje bitku mezi pistolníky. Po skončení bitky vidíme postavu Douga Badmana s jeho typickým doutníkem.

První obraz

První scénu v *Trigger Whisky Saloonu* ovládne postava Douga Badmana, který ve svém baru poprvé představuje svým hostům Tornádo Lou.³³ Scéna je podobná jako ta ve filmu, jen s tím rozdílem, že již zde můžeme spatřit prvek, který ve filmu nenajdeme a který je typický pro Divadlo Alfa – loutku. Do této scény jsou totiž připsány dvě postavy – Planetář a loutka papouška. Obě postavy nepřímě zasahují do děje. Do této scény byl tedy připsán nový text. Je přímo šitý na míru pro nově přidané postavy, papouška a Planetáře. Jejich úkolem je rozdávat osudové losy opilcům v baru včetně Tornádo Lou, padlé ženy, která touží po lepším osudu. Tornádo Lou si vybírá los, který jí v zobáčku podává papoušek. Papoušek však doplatí na svou drzou povahu. Když urazí Grimpa,³⁴ místního opilce a hrubiána, Grimpa na papouška dýchne a ten, otráven alkoholovým výparem, umírá. Poté přichází pan Goodman s dcerou Winnifred, která rozdávat všem opilcům

³³ Ve filmu získává divák dojem, že Tornádo Lou v baru nevystupuje poprvé, ba naopak, je tam zaměstnána a Dougem představena jako: „...naše famózní arizonská pěnice...“.

³⁴ „Ožrrralej šampion!“

modré balónky a šíří osvětu o zdravém způsobu života bez alkoholu. Místo hrou na housle (ve filmu) si pan Goodman vypomáhá gramofonem, který má zavěšen na krku. Grimpo namísto houslí, které rozkouše ve filmu, rozkouše gramofonovou desku. Pak se vrhne na Winnifred, které před tím zničí modrý balónek pouhým dýchnutím.³⁵

Do rozverně situace, kdy se opilci baví tím, jak Grimpo ponižuje Winnifred a jejího tatínka, vstoupí Limonádový Joe. Tato scéna patří mezi jedny z nejdůležitějších, protože se zde setkává divák poprvé s Joem a čeká, jak se Joe zachová při osvobození nastávající snoubenky. Režisér scénu umocnil tím, že při příchodu Joa seřadil všechny opilce za bar do řady a nechal je stát s modrými balónky, které jim předtím rozdala Winnifred, v rukou. Známa situace je tedy o to komičtější. Když vstoupí Joe, vše ztichne, „drsní“ opilci stojí nehnutě s balónky v rukou a sledují boj mezi Grimpem a Joem. Joe zesměšní Grimpa výstřelem z pistole, ovšem Grimpovi nespádnou kalhoty na zem jako ve filmu, spadne mu pouze opasek. Joe mu také naznačí, aby si nad sebou podržel balónek, pak do něj střílí a z balónku na Grimpa vyteče voda. Ostatní se smějí a Grimpo utíká zostuzen pryč ze scény. Ve filmu se však ještě Grimpo pokusí střílet Joa ve chvíli, když pije Kopalokovu limonádu. V inscenaci je tato scéna vyškrtána. Naopak je v inscenaci přidána scéna, kdy Joe panu Goodmanovi sděluje, že do čtyřadvaceti hodin obdrží Arizonská obroda deset vagonů Kopalokovy limonády. Ve filmu, v exteriéru, Joe honí lupiče – tato scéna v inscenaci chybí úplně.

Druhá stínohra

Pískání, dusot koní, klavír. Přijíždí dostavník. Někdo z něj vystupuje. Divák ještě netuší, o jakou postavu se jedná, ale z textu je známo, že se jedná o Horáce.

Druhý obraz

Následující scéna příjezdu Horáce víceméně koresponduje s filmem. Zaznamenávám sice drobné, rozdílné nuance, ale významnější je až menší změna ve scéně Horáce s Tornádo Lou. Při jejich setkání pozorujeme, že ve filmu jí Horác vytáhne z výstřihu kouzelnickým trikem kytici růží. V inscenaci na ni vytáhne kartu. Lou se urazí se slovy: „Kdyby to

³⁵ Stejně jako v případě Papouška; Grimpo dýchne na balónek a ten praskne.

aspoň bylo srdcové eso, šmíraku!“ A uraženě odchází pryč.³⁶ Osobně nepovažuji tento nápad za dobrý, protože účel, aby se Tornádo Lou urazila, nebyl splněn. Tato situace působí velmi rozpačitě. Menší změna je také patrná při setkání Horáce s Grimpem, kterému Horác vymění pistoli za dětskou hračku³⁷ a pak ho střelením pod nohy donutí opustit bar.

Třetí stínohra

Další stínohra představuje po choreografické stránce stejnou rvačku jako v první stínohře, ovšem s tím rozdílem, že je rvačka zeleně podbarvena a odehrává se v pomalejším rytmu. Hudba i pohyby pistolníků jsou nepřírozeně pomalé. Na konci rvačky se dva pistolníci navzájem zastřelí.

Třetí obraz

Místní pistolníci popíjejí Kolalokovu limonádu z hrníčků, ze kterých se pijí léčivé prameny v lázních. Tímto nápadem přispěl režisér výrazně ke komičnosti této situace. Horác přichází přestrojen do Kolaloka Saloonu. Předstírá, že pije, a z jeho hrníčku vycházejí bubliny. Způsobí poprask tím, že haní Kolalokovu limonádu. Vymění šerifovi pravou pistoli za maketu, která je ve skutečnosti zapalovačem.³⁸ Poté šerifa zastřelí. Ve filmu je však zastřelení šerifa provázeno jinou Horácovou lstí – umělou rukou drží podnos a tou pravou šerifa zastřelí.

Čtvrtá stínohra

Na koni se krajem řítí Joe a vylepuje letáky se svou podobiznou propagující Kolalokovu limonádu. Letáky věší na různých místech. Za doprovodu klavíru a pískání sedí na velkém houpacím koni a imituje kreslenou postavičku Večerníčka. Při každém zhoupnutí vytáhne leták a odhodí ho do dále přesně tak jako animovaný Večerníček. Protože pak z dálky uslyší svou milovanou Winnifred, jak ho volá, tempo se zrychlí a Joe se vrací opět na koni zpět. Vrací se však pozpátku, přesně tak, jak přijížděl.

³⁶ Dramaturg se inspiroval v dramatickém textu z roku 1956.

³⁷ Ve filmu mu ji vymění za živé králíčky.

³⁸ Záznam inscenace ukazuje technickou chybu, která nastala při představení. Při zmáčknutí spouště falešné pistole měl z její hlavně vyjít plamen. Horác si měl o pistoli připálit svůj doutník. Bohužel se tomu tak nestalo, herec tedy musel improvizovat.

Čtvrtý obraz

Tato scéna se odehrává na hřbitově. Zde nalezneme určité změny oproti filmu. Vidíme pohřeb dvou kovbojů, kteří se zastřelili v předchozí stínohře. Pastor ve svém proslovu hanobí Kolalokovu limonádu:

Pastor „Ptám se – kdo je vinen odchodem našich dvou statečných druhů, Oklahomy Billa a Dakoty Billa? Odpověď je nasnadě! Když střílí konzument Kolalokovy limonády, není třeba volat lékaře! Kdyby Billové nebyli bývali byli opustili bezpečí TRIGGER WHISKY SALOONU, byli by bývali byli ještě mezi námi! A proto volám! Hanba Kolaloce!“³⁹

Na scéně jsou přítomny další dvě loutky – supi. Jejich zapojení do děje však popíšu až v kapitole o scénografii.

Winnifred se svěřuje u hrobu své matky se svou láskou k Joovi a zpívá o tom, jak touží být s Joem navždy. Jedná se o píseň, kterou z filmu neznáme:

Winnifred „Tvou jen chci být,
to musí vědět každý,
tvou jen chci být,
tvou pro vždycky a navždy.

Tvou jen chci být,
to každý zvědět musí,
tvou jen chci být,
budem si dávat pusy.

Tvou chci být jen,
není to sen,
vždyť já jsem tvá,
tvá jediná!“⁴⁰

³⁹ BRDEČKA, Jiří. *Limonádový Joe aneb Koňská opera*. Praha : Dilia. 2007, s. 12.

⁴⁰ Tamtéž, s. 12.

Horác poslouchá zpovzdálí a brousí si na Winnifred zuby. Vychází z úkrytu a sápe se na ni, s myšlenkou dostat její nevinnost. Na pomoc však Winnifred přichází Joe – s monologem, který také ve filmu chybí:

Joe „Přicházím sice v poslední vteřině, ale vždy včas. Zlosyn se již sápe na nebohou, již zasvitla slonovina obnaženého ramene, když tu náhle jsem tu já, pružný panter s ocelově chladným pohledem a energicky vysunutou spodní čelistí! – Jen počkej, ty uličníku!“⁴¹

Pátá stínohra

Červené podsvícení. Prérií ujíždí dostavník za doprovodu hudby a sborového zpěvu. Doug Badman vítá ženy, které z dostavníku postupně vystupují. Tato píseň není z filmu známá:

„Už sem jede dostavník, míří, míří,
bude tu za okamžik, tra la la la.
Má on kola kulatý, čtyři, čtyři,
jinak je však hranatý, tra la la la.
Náš dostavník, nás dostavník,
rychlejší je nad rychlík. Union Pacifik.“⁴²

Pátý obraz

Tato scéna se opět odehrává v Trigger Whisky Saloonu. Tornádo Lou a její taneční společnice zpívají píseň „*Whisky, to je moje gusto*“, na scéně se objevují další dvě loutky – tančící pár. Přibíhá zmatený a rozedraný Horác, kterého Joe v předchozí scéně vypráskal ze hřbitova. Film disponuje výhodou střihu, proto je Horác ve filmu po bitce s Joem již upraven a v klidu popíjí v baru. V divadelní inscenaci Horác teprve do baru přibíhá z bitky, a je tudíž značně neupraven. Stěžuje si svému bratru Dougovi, co se stalo na hřbitově. Následuje blesková porada mezi Dougem a Grimpem. Vynoří se Banjo Kid

⁴¹ BRDEČKA, Jiří. *Limonádový Joe aneb Koňská opera*. Praha : Dilia. 2007, s. 13.

⁴² BRDEČKA, Jiří. *Limonádový Joe*. Praha : Dilia. 1956, s. 11.

a Pancho Kid. Jsou představeni Dougem jako nejdražší nájemní vrahové Arizony. Cíl je jasný: zlikvidovat Joa. Tato scéna byla dramaturgem Vašíčkem do textu přidána. Jedná se o rychlou akci, děj má plynulý spád.

Horác se schová za paravan, čeká na příchod Joa a na příležitost, aby na něj mohl zákeřně zaútočit. Ve filmu vyskočí Horác z piána, již převlečen za černocho, a lstivě na trubku doprovází Joa, který hraje na piáno, aby na něj pak vzápětí začal střílet. V inscenaci po písni „*Můj Bóže, můj Bóže*“ následuje přestřelka mezi Joem a Horácem. Oba prchají ze scény, na níž přestřelka pokračuje. Doug Badman se opět chopí příležitosti, aby získal na svou stranu Tornádou Lou. Marně, ta již miluje Joa.

Joe Horáce odzbrojí a donutí ho podepsat papír propagující Kolaloku. Joe se však omylem napije alkoholu a padá k zemi. Lou ho zachrání příslibem, že se Horácovi oddá. Plánuje Joa svést,⁴³ ale nedaří se jí to. Z filmu známe scénu, kdy Joe podává Lou šek na pět dolarů a její lásku s hrdostí odmítá, což Lou těžce nese, cítí se do krve ponížena a uražena. V inscenaci je pro Tornádo Lou potupa ještě znásobena. Po písni „*Mé zvlhlé rty, což nevidíš*“, v níž se Lou vyznává ze své nešťastné lásky k Joeovi, následuje dialog:

Lou „Což nevidíš mé zvlhlé rty?!”
Joe Zvlhlé? To se mi právě hodí! (*Vytáhne obálku a navlhčí ji na rtech Tornádo Lou*) Kdy tu zavírají poštu?
Lou Divochu, miluješ mě tak osobitě!
Joe Ne! Kromě Kolalokovy limonády miluji už jen slečnu Winnifred Goodmanovou! (*Prchne*)
Lou Ach, toť příliš! Teď omdlévám doopravdy! (*Padne na klaviaturu, ozve se velmi disharmonický akord*)⁴⁴

U této situace bych se chtěla krátce zastavit. Jak bylo řečeno v kapitole o typologii postav, Joe je typickým kladným hrdinou, kterému chybí špatné vlastnosti. Tornádo Lou se v této scéně oddává Joeovi celým svým srdcem a svěřuje se mu, že ho miluje. Udělala by pro něj cokoliv. Pokud Joe její city neopětuje, není mi jasné, proč ji neodmítne gentlemanským způsobem. Proč volí velmi tvrdé metody, které Lou potupí a jako ženu

⁴³ Lou: „Teď zahustím ztemnělý lokál erotickým dusnem, které udusí jeho zdrženlivost...(*Skloní se nad Joem*) Ach, toť učiněná pec mužnosti. Toť vedřiny vášně. Nesálej tolik, sympatická peci, sic...“ Tento text našel dramaturg Vašíček v textu z roku 1956.

⁴⁴ BRDEČKA, Jiří. *Limonádový Joe*. Praha : Dilia. 1956, s. 27.

(byť padlou) ji poníží velmi hrubým způsobem. Mé nepochopení ještě znásobuje fakt, že mu Lou již podruhé zachránila život. Jeho charakteristika se tímto chováním vymyká logické koncepci dramaturgie.

V divadelní inscenaci není scéna tak přitažená za vlasy jako ve filmu. Joe si Lou nevyšimá z prostého důvodu: je zamilován do Winnifred, a Lou tím ubližuje nevědomě. Režisér či dramaturg zvolili dle mého názoru vyškrtnutí replik správně.⁴⁵

Šestá stínohra

Pilot sedá do historického dvojplášťníku, vystoupí na oblohu a rozhazuje letáky. Vše za doprovodu instrumentální hudby „*Můj Bóže, můj Bóže*“.

Šestý obraz

Pancho Kid a Banjo Kid ohrnují nos nad hromadou letáků propagujících Kolalokovu limonádu. Přichází Horác v přestrojení za slepého starce a prozradí jim svůj plán. Oba Kidy posílá k tůni Tygřích pijavic a sám se vydává vlákat Winnifred do Trigger Whisky Saloonu, protože má v úmyslu ji unést. Scénu, ve které se Horác setkává s Winnifred, vidíme jako stínohru na pozadí samotného baru. Stínohra vytváří iluzi vnějšího prostoru – prostranství před barem. Následující scéna, v níž se Horác snaží Winnifred přelstít, je obohacena alternativním prvkem, kde iluzivně Horác vypadá jako na márách. O této alternativní složce se budu podrobněji věnovat v kapitole o scénografii.

Horác přistoupí k plánu, jak obelstít Winnifred. Vezme její kapesníček, promočený od slz, a věnuje jí svůj – suchý, který však předtím pokropil éterem, a Winnifred jím omámí. V představení došlo k další technické chybě, při sledování záznamu můžeme být svědky, jak herec Brnislav Kotiš v plášti nemůže najít lahvičku s éterem, aby pokropil svůj kapesníček. Marně ji hledá, improvizuje a kapesníček podává Winnifred se slovy: „Několik málo krůpějí éteru naplní pohár mých zločinů⁴⁶... jen to musím najít, nějak se to

⁴⁵ Když se Joe dozví, že ho Tornádo Lou miluje, nejdříve se zhrozí, kolik ho to bude stát. Překvapením se pak pro něj stává, když zjistí, že ho Lou miluje zadarmo. Vytáhne tedy z kapsy šek se slovy: „Víte, co to je? Šek na pět dolarů. Slovy pět dolarů. Dobře ho pozorujte, snad přijdete na mravnější myšlenky.“ Lou šek roztrhá a Joe s opovržením dodá: „Jak hluboko jste klesla.“ A odchází pryč. V literárním scénáři jsou repliky malinko jiné, než jaké pak režisér Oldřich Lipský nechal zaznít ve filmu.

⁴⁶ BRDEČKA, Jiří. *Limonádový Joe*. Praha : Dilia. 1956, s. 35.

seklo..., jako by se stalo... prosím, nabídněte si znova svůj, ano?“ A protože každé představení je unikátní svou originalitou, vzápětí na to se stane další chyba. Když Horác připnul na Joeova záda dopis, který měl vzápětí najít a přečíst pan Goodman, dopis na Joeových zádech nedržel a spadl. Herec Miloš Stránský, představující pana Goodmana, tedy dopis neviděl a musel improvizovat následujícím způsobem. Vzal imaginární dopis ze zad a začal ho číst. Načež Petr Vondráček coby Joe rychle dopis sebral ze země a pokračoval ve čtení již z konkrétního dopisu. V něm se dozvídá, že Winnifred byla unesena. Horác alias Hogo Fogo a ostatní nepřátelé budou na Joa čekat u tůně Tygřích pijavic.

Sedmá stínohra

Na modré pozadí přicházejí dva kovbojové. Vytahují proti sobě pistole a na plátno „vystřílí“ nápis „Přestávka“.

Osmá stínohra

Na modrém pozadí s nádechem noci za úplňku dva supi požívají maso. Je slyšet jejich mlaskání a pokřik mezi sebou. Když uslyší zdálky pískot Joa, přestanou žrát a podívají se směrem, odkud pískot přichází. Joe přijíždí na koni. Banjo Kid hraje na kytaru, Pancho Kid na harmoniku. Píseň „*V Lincolnu loňského roku*“.

Sedmý obraz

Grimpo, Kidové a Tornádo Lou čekají u tůně Tygřích pijavic na příchod Joa, který chce zachránit Winnifred. Ta je uvězněna a v této chvíli se ještě neprobrala z omámení. Grimpo demonstruje na plakátu, na němž je zobrazen Joe, jak ho bude mučit. Joe omráčí Kidy tím, že je uhodí do hlavy kaktusem. Pak se omylem napije whisky a omdlí, tím pádem se stane Horácovým zajatcem. Zlotřilci přivezou svázanou Winnifred, Joe se probudí a pak je mu popisováno mučení, které má být završeno tím, že bude Joe shozen do tůně, v níž ho vycucne pět obřích pijavic. Winnifred by se podle plánu měla stát obětí Horácova chtíče. Grimpo Joeovi nabídne, že ho ušetří v případě, pokud podepíše list, ve kterém bude stát, že Kolaloka je břečka.

Další události jsou shodné s filmem. Ovšem s menším rozdílem – ve filmu je použit střih na popíjejícího Horáce a Douga v baru. Doug vysloví nesouhlas s činem, který se jeho bratr Horác chystá na Winnifred vykonat. Ve filmu tedy máme možnost lépe poznat povahu Douga Badmana. Tento skutek se mu zdá nespravedlivý a Horáce, přestože je to jeho bratr, za tento podlý čin odsuzuje. Ostatní události v inscenaci pokračují ve stejném duchu jako ve filmu, jen s menšími rozdíly. Lou při společném snímku zastřelí Grimpa a Kidy. Spadnou do tůně, a tím zahynou. Od Joa přijme tisíc dolarů jako odměnu za vysvobození. Má v plánu otevřít si vykřičený dům, v němž se bude podávat výhradně Kolaloka. Po vysvobození následuje píseň, kterou z filmu neznáme. Zpěv doprovází pětice loutkových obřích pijavic.

W. „Tvou jen chci být,
to musí vědět každý.

L. J. Tvůj jen chci být,
tvůj pro vždycky a navždy.

W. Tvou jen chci být,
to každý zvědět musí.

L. J. Mou jen chce být,
budem si dávat pusy!

W. Tvou chci být jen.

L. J. Není to sen?

W. Ne, já jsem tvá.

W. + L. J. Tvá (má) jediná!⁴⁷

⁴⁷ BRDEČKA, Jiří. *Limonádový Joe aneb Koňská opera*. Praha : Dilia. 2007, s. 35.

Devátá stínohra

Na plátně vidíme koně a postavy z předchozí scény. Joe pomáhá Winnifred a Lou do sedla, ale sám se na koně nevejde a několikrát z něj padá. Pak dostane nápad a s pomocí obou dam natáhnou koně do patřičné délky, aby se na něj všichni pohodlně vešli. Pak všichni spokojeně ujíždí krajinou.

Osmý obraz

Děj se opět přesouvá do baru v Trigger Whisky Saloonu. Horác přichází nadšen do baru, aby se Douga zeptal, jestli je vše připraveno pro příchod Winnifred. Doug se dozvídá, že Joe by měl být již touto dobou dávno po smrti. V této scéně nastávají velké změny oproti filmu. Ve filmu pan Goodman hraje na housle a odevzdaně pláče nad neštěstím své dcery, šťastně se však s Winnifred shledá a padnou si do náruče. V inscenaci však pan Goodman přichází do baru, kde mu Horác namluví, že jeho dcera a Joe se domluvili na společné schůzce a že Joe právě przní jeho nevinnou milovanou dceru. Pan Goodman tomu uvěří a zhrozen utíká oba smilníky nalézt s tím, že je na místě zastřelí. Horác je potěšen svou další lží, zatímco Doug je jeho počínáním zhnusen.

Horác mezitím netrpělivě čeká na Winnifred, ovšem přichází Joe. Situace, v níž hrají poker a Horác prohrává, je podobná situaci ve filmu. V ní však Horác Joa zastřelí. V divadelní inscenaci mu Horác nalije whisky do očí a Joe, oslepen, vychází z baru domnívaje se, že pronásleduje Horáce.

Nic netušící Winnifred přichází z nákupu do Trigger Whisky Saloonu obtěžkána dárkovými balíčky, které jí mají sloužit k přestavění baru na Kolaloka Saloon. Schovaný Horác se jí snaží dostat. Pak vše následuje stejně jako ve filmu: Horác střelí Lou, Doug z pomsty nad ztrátou Lou zabije svého bratra Horáce,⁴⁸ Horác, než zemře, ve smrtelné křeči střelí Douga. Přichází Joe, který zjistí z mateřských znamének původ svých již mrtvých sourozenců. S Winnifred se navzájem utěšují polibkem. V ten samý okamžik je vidí pan Goodman, který byl Horácem oklamán, jedním výstřelem zastřelí oba dva. Ještě naposledy procitne umírající Horác, aby s potěšením panu Goodmanovi sdělil, že zabil nevinné, a zastřelí ho. Když se na zemi válí samé mrtvoly, přichází pan Kolaloka, který má na zádech rozstříkovací přístroj s nápisem „Kolalokova limonáda“, a hadicí

⁴⁸ Ve filmu mu vrtákem provrtá záda, v divadelní inscenaci po něm hodí nůž.

od přístroje kropí svou limonádu na přítomné mrtvé. Tímto úkonem všechny vzkřísí z mrtvých. Po procitnutí se všichni udobří a společně se radují nad vznikem nové limonády, vytvořené napůl alkoholem a napůl limonádou a nazvané „Whiskola“.

8. Analýza jednotlivých složek inscenace

8.1 Východisko pro analýzu jednotlivých složek inscenace

V předchozích kapitolách jsem popisovala jednotlivé divadelní situace, tak, jak šly chronologicky za sebou. Pokud se situace v divadelní inscenaci lišily od těch ve filmu, snažila jsem se tyto rozdíly uvést a porovnat konkrétní situace mezi sebou. Z porovnání vyplynulo, že divadelní inscenace se po dramaturgické stránce výrazně nelišila od filmu. Analýzu výtvarné, herecké, režijní a hudební složky provedu v následujících podkapitolách.

8.2 Scénografie

Scénografií rozumíme výtvarnou stránku inscenace, čili vše, co se při představení nachází v divadelním prostoru. Do scénografie zahrnujeme svícení, rekvizity, kulisy, loutky. Kostýmy, masky a líčení řadíme do speciální složky.

Jak bylo uvedeno výše, ve filmu použil Oldřich Lipský techniku zvanou vitráž. Barevné filtry měly evokovat divoký západ a zároveň měly vytvářet iluzi atmosféry starého, němého filmu. Ve filmu byly používány tyto barvy: jasně žlutá pro exteriéry, okrová nebo modrá pro interiéry, tmavě modrá pro noční scény, okrová pro intimní osvětlení svíček, růžová a purpurová při romantických scénách. Na divadle tyto techniky samozřejmě nelze použít. Požadované atmosféry lze však docílit jevištním svícením.

Režisér Tomáš Dvořák chtěl plzeňským divákům co nejvěrněji přiblížit atmosféru filmového Limonádového Joa, a proto se snažil po výtvarné stránce o co nejpřesnější a nejpřesvědčivější pojetí každé scény. Protože není jednoduché převést atmosféru filmu na divadelní jeviště, pomáhal si režisér při vytváření požadovaných iluzí zejména výtvarnými prostředky. Se scénografem Jaroslavem Milfajtem koncipovali účelné stínohry, které věrohodně napodobovaly atmosféru westernového němého filmu a zároveň od sebe přirozeně oddělovaly jednotlivé obrazy. V neposlední řadě tvůrci stínohrami

technicky vyřešili jevištní přestavby. Všechny stínohry byly promítány projektorem na přední oponu. Výjimku tvořila opravdová stínohra v baru, která byla svícena ze zadní části jeviště, a tak byli hrající herci osvětlováni zezadu. Stínovému divadlu výrazně pomáhala hudební složka inscenace. Ke komickým prvkům ve stínohře patřily také různé zvuky a ruchy.

Všechny stínohry jsem detailně popisovala výše, proto se jim budu v následujících odstavcích věnovat pouze z hlediska scénografie. Uvedu konkrétní příklady, vše porovnam s filmem a na závěr se pokusím o shrnutí.

První stínohra

První dějství je zahájeno stínohrou s červeným osvětlením. Černé postavy představující kovboje se navzájem mezi sebou bijí, v popředí vidíme postavu Douga Badmana s doutníkem, kterak vyfukuje kouř (zároveň slyšíme zvuk vyfouknutí dýmu). Zvukovou složku tvoří klavírní hudba, identická s tou, kterou známe z filmu. Ve filmu je tato první scéna laděna do okrové barvy, vše se odehrává přímo v baru. Rvačka končí ve filmu i v divadelní inscenaci výstřelem. Režisér Tomáš Dvořák tedy zachoval původní filmovou koncepci, aby byl divák vtažen do stejné atmosféry, jaká panuje ve filmu. V této předscéně tedy naznačil, že bude celý divadelní Limonádový Joe pojednán v tomto duchu.

První obraz: Trigger Whisky Saloon

Po úvodní předscéně se otvírá opona. Děj se začíná odvíjet v baru Trigger Whisky Saloonu. Saloon je stylizován do červeno-černé barvy. V zadní části jeviště je bar s nápisem Trigger Whisky Saloon, vlevo kovbojské „lítací“ dveře, vpravo vchod, kudy vchází Tornádo Lou. Nahoře u nápisu jsou vyřezaní černí koně s červenou hřívou. V přední části jeviště je umístěn kulatý pojízdný stoleček s červeným ubrusem s černým lemem. Po obou stranách jeviště se nacházejí vchody. Nalevo stojí piano, které obklopují živí muzikanti.

Ve filmu se při písni, kterou zpívá Tornádo Lou, změní barva na červenou. Červená barva zůstává po celou dobu písni, pak se vrací opět barva okrová. Ve filmu pak ještě následuje scéna v exteriéru, při níž Joe dopadne lupiče a která je vyvedena ve světle žlutém podkresu.

Druhá stínohra

V další stínohře, v níž vidíme příjezd dostavníku, byla použita tmavě modrá barva, která evokuje noční čas. Zvuk cikád tuto atmosféru jen potvrzuje a umocňuje. Když Horác vystupuje z dostavníku, vyhodí na zem nedopalek (slyšíme zasyčení), pak ho zašlápne krouživým pohybem nohy (skřípavý zvuk kamínků pod botou) a následně odchází (zvuk kroků po prašné kamínkové cestě).

Druhý obraz: Trigger Whisky Saloon

V inscenaci zůstává vše při starém. Ve filmu jsme však svědky několika stříhových záběrů z exteriéru do interiéru. Do hnědého odstínu je zahalena Tornádo Lou ve svém pokoji, pak se stříhem dostaneme na hřbitov, kde sní Winnifred o svatbě a kde je použit světle hnědý odstín. Dalším stříhem se přesuneme před saloon a sledujeme rvačku v též barvě, jako byla na hřbitově.

Třetí stínohra

Ta samá rvačka jako v první stínohře, ovšem na žlutém pozadí a v pomalejším rytmu.

Třetí obraz: Kolaloka Saloon

Scéna se odehrává ve světlé barvě s odstíny žluté, zlaté a hnědé. Je zrcadlově otočená oproti Trigger Whisky Saloonu. Piano je tedy na levé straně, „lítačky“ jsou napravo, nahoře u nápisu jsou vyřezaní bílí koně se žlutou hřívou. Na kulatém stolečku je bílý ubrus se zlatým lemem – také barvy použité na scéně jsou oproti Trigger Whisky Saloonu zrcadlově otočeny. Pro Trigger Whisky Saloon je typická červená barva, pro Kolaloka Saloon žlutá.

Ve filmu je Kolaloka Saloon laděn do světle modré barvy. Při zpěvu Winnifred se pistolníci zpomaleně perou (což v inscenaci sledujeme při třetí stínohře). Když pistolníci proskočí oknem, ihned se ve filmu mění barva vitráže na světle žlutou. Pak se pistolníci zastřelí. Dostavník s Horácem přijíždí ve filmu až v této scéně.

Čtvrtá stínohra

Na zeleném pozadí vidíme Joa přijíždět na koni, sledujeme, jak rozdává letáky s Kolalokou. Ržání koně je vytvořeno uměle – hercem, čímž vzniká další komický prvek. Dále slyšíme dusot koní s parodickým pískotem melodie písně „*Můj bóže, můj bóže*“. Při vylepování plakátů Joe potká krávu, podá jí svůj leták, ta ho sežere (zvuk mlaskání). Jak bylo popsáno v kapitole o analýze, Joe sedí při odhazování letáků na houpacím koni a vytváří tak iluzi kreslené postavičky Večerníčka.

Čtvrtý obraz: Na hřbitově

Scéna je laděna do žluto-hnědých odstínů. Po levé straně stojí hrob okrové barvy obrostlý břečťanem, který patří Winnifredině zesnulé mamince. Po obou stranách náhrobku sedí loutky – supi. Nalevo stojí dřevěné kříže. Muzikanti u křížů (tentokrát bez klavíru) hrají pohřební hudbu.

Ve filmu je scéna na hřbitově laděna do jasně žluté barvy. Když si pak Joe s Winnifred vyznávají lásku, přechází žlutá barva do červené.

Pátá stínohra

Na červeném pozadí přijíždí dostavník. Zní píseň „*Jede, jede dostavník*“. Doug Badman vítá nově příchozí tanečnice do svého baru.

Pátý obraz: Trigger Whisky Saloon

Na scéně přibyl na levé straně červený paraván, jinak vše zůstalo nezměněno. Ve filmu je použito několik prostřihů s exteriérem a interiérem – před barem a v baru. Barevný odstín se mění od žluté přes okrovou až do zelené.

Šestá stínohra

V hudební klavírní kompozici slyšíme parodický zvuk motoru letadla. Pilot letí a rozhazuje letáky s Kolalokou. Stínohra je laděna do žluté barvy.

Šestý obraz: Trigger Whisky Saloon

Scéna zůstává stejná – nacházíme se v Trigger Whisky Saloonu. Horác převlečený za slepce vybíhá za scénu. Na zadní stěně baru je plátno, které se rozsvítí. Za plátnem stojí Winnifred a Horác, z pohledu diváka je vytvořena iluze, že se obě postavy potkaly před barem. Zbytek scény je potemnělý s nádechem tmavomodré barvy.

Ve scéně, v níž Horác zpívá píseň „*Včera řek' mi vo ní doktor*“, je opět na pozadí rozsvícené plátno, na němž vidíme hrát muzikanty, zbytek jeviště je v pološeru s tmavomodrým nádechem. Bodové světlo se soustředí jen na Horáce a Winnifred.

Ve filmu se začátek této scény odehrává v noci, takže barva vitráže je tmavě modrá. Pak, když se Horác potká s Winnifred před saloonem, je barva světle žlutá a v Trigger whisky saloonu přechází barva do zelené. Poté Horác Winnifred unáší na ramenou a stříhem se dostává do exteriéru před bar, kde je použita barva jasně žlutá.

Sedmá stínohra

V nádechu žluté barvy přicházejí dva kovbojové, kteří vystřílí nápis „Přestávka“. Tečkovaný nápis pak přechází do modré barvy.

Osmá stínohra

Na modrém pozadí vidíme dva supy, kteří trhají a pojídají maso, pravděpodobně z nějaké mrtvoly. Je slyšet zvuk sýčka, což naznačuje noc. Do toho se ozývají skřeky a mlaskání obou supů. Přijíždí Joe na koni.

Sedmý obraz: U tůně Tygřích pijavic

Otvírá se opona, ovšem neodkryje celé jeviště. V odkryté části se nachází vlevo dřevěná budka, na které sedí Kid s kytarou, vedle boudy sedí druhý Kid. Na zadním plátně je promítnutý měsíc v úplňku. Po písni se opona roztáhne zcela a my vidíme celé jeviště. Napravo stojí vysoký kaktus. Uprostřed scény stojí kulisa, která představuje hráz. Budka, hráz i kaktus jsou vytvořeny ze stejného, blíže neurčeného materiálu hnědé barvy. Inscenátoři se nesnažili o naturalistické ztvárnění.

Ve filmu začíná tato scéna podobně, odehrává se však v údolí Mrtvého muže. Začíná tmavě modrou barvou s úplňkem na pozadí, na skále sedí Kidové a zpívají píseň. V ten samý čas popíjí Doug Badman s Horácem v baru, což je ve filmu sděleno stříhem. Bar je laděn do zelené barvy. Pak se děj opět vrací do údolí Mrtvého muže, ovšem již je druhý den ráno, a proto je použito světle jasné žluté barvy. Když Joe, ještě svázan, přiskakuje k Winnifred, barva se plynule mění do červené.

Devátá stínohra

Touto stínohrou inscenátoři pokračovali dále v ději. Předchozí scéna končí tím, že se Winnifred, Joe a Tornádo Lou vydávají na cestu do města. Ve stínohře nastává komická situace, když si Joe neví rady s tím, jak se všichni tři vejdou na hřbet jednoho koně. Proto pak společně natáhnou koně do patřičné délky, konečně se pohodlně usadí a odjíždí do města. Stínohra je vyvedena v nádechu fialové barvy, doprovod tvoří klavírní hudba. Při natahování koně jsou slyšet komické zvuky, které kůň vydává. Hudba v tomto dramatickém momentu ztichne. Pak je již slyšet spokojené pískání a dusot cválajícího koně.

Osmý obraz: Trigger Whisky Saloon

Na jevišti zůstává po celou dobu scéna neměnná, vše se odehrává v baru až do úplného konce představení. Ve filmu je však záběrů více. V exteriéru před barem čekají Horác s Dougem Badmanem na kouřový signál, který má značit porážku Joa. Pak se Horác přesouvá do pokoje, kde čeká na Winnifred. Obě tyto scény mají světle hnědý nádech. Dalším stříhem se ocitneme v Kolaloka Saloonu, který je laděn do jasně modré barvy. Tam dojde ke šťastnému shledání pana Goodmana, Winnifred, Joa a Tornádo Lou. Tyto dvě scény se různě mezi sebou střídají. Závěr filmu se odehrává na hřbitově, jsou použity jasně žluté barvy. Poslední záběr je věnován svatbě Joa a Winnifred v exteriéru před barem.

8.3 Shrnutí ke scénografii

Ve filmu se výtvarníci pokoušeli o vytvoření iluze divokého západu groteskní formou, používali specifické výtvarné prostředky. Režisér Tomáš Dvořák zůstal tomuto koncepčnímu duchu věrný. Například naivně malovaná kulisa kaktusu na divadle je svým tvarem a provedením podobná kaktusu ve filmu.

V divadelní adaptaci se Limonádový Joe odehrává v barech, na hřbitově a u tůně Tygřích pijavic. Oproti filmu chybí například pokoj Tornádo Lou. Tento interiér a veškeré exteriéry před barem jsou v inscenaci situovány pouze do baru. Filmové údolí Mrtvého muže je v divadle nahrazeno tůní Tygřích pijavic. Poslední dějství v inscenaci se odehrává pouze v baru, kdežto ve filmu se střídá scén několik. Pro celkové vyznění inscenace není podstatné, jestli se inscenátoři v tomto bodě drželi filmové předlohy. Naopak, tím, že se poslední dějství odehrává v jediné scéně, nebyl narušen temporytmus v závěru inscenace. Přestavby by mohly závěrečné finále zbytečně zpomalit.

8.4 Loutky

Jak je uvedeno výše, první loutkou na scéně je loutka **papouška**. Tato loutka je maňáskového typu a je vedena zespoda Planetářem, který tak zároveň tvoří dvě dramatické postavy – svou a papouška. Planetář zdánlivě drží oběma rukama stoleček, který má zavěšen na krku. Při podrobnějším zkoumání zjistíme, že jsou obě ruce umělé. Papoušek je zespoda veden hercovou rukou, a tak vzniká iluze, že se pohybuje samostatně.

Dalším alternativním prvkem na scéně je **tančící pár**. Herec má na sobě navlečeny dvě hadrové postavy, které se navzájem drží. Jeden pár nohou tvoří herec a druhý pár nohou představuje loutka. Herec je v předklonu a pohybem umožňuje vytvářet iluzi, že loutky tančí samostatně. Na konci písně se herec zvedne, přehodí si loutky na záda a přizná divákům tuto iluzi. Tento alternativní prvek je na jevišti zasazen do děje tak, že místní kovboj předvádí pro své kumpány tento žertovný trik.

V inscenaci se největší oblibě těšili dva **supi**. Vytvářeli spolu samostatnou hereckou etudu. Tento humorný prvek oživoval inscenaci, a tím jí napomáhal dostávat do roviny parodie. Supi byli loutkami maňáskového typu, obě loutky byly vedeny zespoda jedním hercem, přičemž jejich drápy byly tvořeny rukama druhého herce. Supi se

zapojovali do děje, reagovali na určité narážky, a vytvářeli tím humorné situace. Například když Winnifred častuje Horáce urážkami typu „pavouku, plaze“, přidává další urážku „supě“. Reakce supů na její oslovení je velmi vtipná. Další vtipná scéna následuje, když Winnifred po rozněžněné písni vytahuje z košíčku mrtvá žluťoučká kuřátka, kterými pak supy začne krmit.

Dalším alternativním prvkem byla iluze **mrtvoly** Horáce na márách. Záměrně nepoužívám slovo loutka, protože se nejednalo o žádný pohyb předmětu ani jeho animaci. Herec vyšel na jeviště s dekou přehozenou přes nohy, které však byly umělé a „visely“ ve vzduchu. Herec tak vytvořil iluzi, že se celá jeho postava vznáší ve volném prostoru.

Tygrí **pijavice** se sice na scéně objevily jen na pár chvil, ale zasloužily se také o podstatné oživení inscenace. Pijavice byly rovněž maňáskového typu, jako většina loutek. Byly vytvořeny z měkkého materiálu, takže se s nimi dobře manipulovalo. Měly obrovskou pusou, kterou synchronizovaně otvíraly do zamilované árie, kterou zpívali Joe a Winnifred.

Tyto alternativní prvky se zasloužily o novou a neotřelou podobu zažitého příběhu. Tyto inovace připravily divákovi příjemné překvapení.

8.5 Kostýmy

Jediným tématem divadla je člověk a jeho osud. Člověk je zde manifestován hercem a kostým určuje hercovu dramatickou podobu. Vstupujeme s ním a jeho nositelem nejen do jisté umělé scénografické krajiny, do výtvarných zákonitostí, ale především do souvislostí dramatu daných jak textem, tak vůlí režiséra.⁴⁹

Kostýmy byly řešeny ve stejném stylu, jaký známe z filmové předlohy. Divadelní kostýmy však striktně nekopírují ty filmové. Kostymér Tomáš Kypta zůstal věrný americkému kovbojskému stylu, ale zvolil některé současné, moderní materiály. Tento postmoderní způsob kombinace dobových prvků s těmi současnými pomohl inscenaci, aby se modernímu, náročnějšímu divákovi ještě více inscenace přiblížila. Kostymér se držel zažitých konvenčních typů postav: kladný hrdina je oblečen ve světlé barvě a padouši v barvě černé.

Hlavní postava **Limonádového Joa** je oblečena celá v bílé barvě. Jeho kostým je tvořen dlouhým moderním bílým koženým pláštěm, který je vyveden v kovbojském stylu. Bílé kované boty a další moderní doplňky jen podtrhují postavu Joa – za každé situace elegantní a čistě vypadající. Kostým Joa zůstává po celou dobu hry nezměněn.

Winnifred je oblečena do bílo-modrých šatů. Jemná, světle modrá barva na šatech, včetně bílých doplňků, stylově ladí s Joem. Winnifred má na sobě stejný kostým po celou dobu představení, s výjimkou scény, v níž mučí Joa. V této scéně je oděna v bílém negligé, podobném tomu ve filmu.

Tornádo Lou má oblečeny šaty s tmavě fialovými doplňky. V druhé polovině inscenace je oblečena ve světle fialové barvě, v kostýmu z moderního koženého materiálu. Kovbojský styl stále zůstává zachován. Tento kostým již nepodtrhuje ženské křivky jako šaty v první polovině inscenace. Účelově potlačuje ženskost a zvýrazňuje mužskou bojovnost. Dokazuje to kolt u boku.

Doug Badmen je oblečen klasicky v proužkovaných šedých kalhotách s vestičkou. Doplňky, jako například cylindr, jsou laděny v červené barvě. Jeho kostým po celou hru zůstává nezměněn. Boty jsou vyvedeny v barevné kombinaci černé a bílé. Patrně proto, že Doug Badmen je sice padouch, ale s výčitkami svědomí. Proto ten

⁴⁹ PTÁČKOVÁ, Věra, PŘÍHODOVÁ, Barbora, RYBÁKOVÁ, Simona. *Český divadelní kostým*. 1. vydání. Praha : Pražská scéna, 2011. s. 17.

kontrast mezi dobrem a zlem. Hořící doutník ho provází po celou dobu hry. Tento artefakt ho prozradí i v jedné ze stínoher, když přijíždí do jeho podniku několik lehkých dam a Doug je s doutníkem vítá.

Horác alias Hogo Fogo je coby záporná postava oblečen celý do černého. Je pravým opakem kladné postavy Joa. Postavu Horácova padoucha zvýrazňuje přilepený knírek. Černý klobouk je širší, není v kovbojském stylu. Jeho postava vyžaduje za hru několik převleků. Kostým slepého starce je tvořen z hnědého, dlouhého pláště, tmavých rukavic, širokého klobouku pískové barvy a černými brýlemi. K masce je přidán dlouhý šedý vous s dlouhými šedými vlasy. Vlasy jsou přilepeny na spodní straně klobouku. Postava doktora, který údajně léčí Winnifred, má na sobě kostým zelené barvy, zřejmě ze semišového materiálu, zelený bavorský klobouček. Celkově tento kostým působí spíše jako oblečení bavorského nimroda. Doktorovo ráčkování je toho důkazem.

8.6 Herecké výkony

Dramaturg Pavel Vašíček říká, že „snahou přiblížit se k filmu by byla inscenace předem určena k neúspěchu. Hledali jsme cestu, aby se herci trefili do přijatelné podoby dané postavy, ale neměli by se strefovat do zažité postavy filmové podoby, kterou si okamžitě divák vybaví.“⁵⁰

Jak jsem naznačovala v předchozích kapitolách, není jednoduché inscenovat hru, která je divákům známá v jiné mediální podobě. Na těchto zažitých schématech již ztroskotala řada jiných projektů. V následujících kapitolách provedu analýzu jednotlivých hereckých výkonů a budu se snažit o jejich krátké zhodnocení a porovnání s postavami ve filmu.

Podstatou muzikálu není prostá syntéza činohry a hudby, ale syntéza divadla a písně.⁵¹ Činoherní herectví je jiné než herectví muzikálové, které budu hodnotit. Komplexní herec, který umí zpívat, tančit a podávat herecký výkon, je u muzikálového herectví žádoucí. Ne však každý herec je opatřen takovým talentem, aby stoprocentně zvládal všechny složky. A právě u muzikálového herectví, kde není tolik zapotřebí

⁵⁰ VAŠÍČEK, Pavel. *Brdečka*. Archiv Divadla J. K. Tyla, OM 19 L/D, s. 11.

⁵¹ PAVLOVSKÝ, Petr a kolektiv. *Základní pojmy divadla, Teatrologický slovník*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. s. 184.

charakterních a dramatických rolí, je tato složka opomenuta a dost často bývá benevolentněji hodnocena.

Dříve, než se dramaturg rozhodne pro uvedení této hry, měl by zvážit, jestli má do hlavní role vhodného představitele. Jedná se o typ hry, kde je hlavní role natolik důležitá, že by hrozilo při špatném obsazení zhroucení celého projektu. Nebudeme zakrývat, že na Limonádovém Joeovi „stojí“ celá inscenace. Režisér pozval na hostování do Plzně Petra Vondráčka, v té době českou mediální hvězdu⁵², aby ztvárnil postavu Joa. Byl to vskutku riskantní výběr, protože Petr Vondráček nemá žádné herecké vzdělání, má vzdělání pouze hudební a Limonádový Joe mu přinesl první velkou roli na jevišti v oblasti muzikálu. Sám o této roli říká: „Mé dosavadní zkušenosti s divadlem nejsou velké, taková 'kláda' jako Limonádový Joe v Plzni mě dosud nepotkala – vždycky to byly spíš menší herecké muzikálové vsuvky. Začal jsem v Praze v muzikálu Olympic, kde jsem hrál pianistu Bédu Berku, účinkoval jsem ve Starcích na chmelu, kteří měli po dvou reprízách utrum, pak v pražské verzi Pokrevních bratrů, kde jsem dělal i hudební nastudování. V každém z těch muzikálů jsem měl pár vět.“⁵³

Vystoupí-li na jeviště herec, kterého známe například z televize, naše vnímání je ovlivněno jeho hereckým originálem a jistou individualitou. Hereckým originálem míníme „mimodivadelní existenci.“ Nedíváme se pouze na herecké dovednosti, nýbrž – byť nechtěně a nevědomky – jsme ovlivněni hercovou originalitou. O herci máme určitou představu a reflexí porovnáváme originál s touto představou. Tento fakt bývá častým problémem hereckých hvězd: vnímá ho divák jako známou osobnost, anebo sleduje jeho herecké dovednosti? Touto otázkou se zabývá Jan Císař v knize *Člověk v situaci*, kde pojmenovává hereckou postavu a dramatickou osobu. Přičemž herecká postava je to, co herec ze sebe sama, ze své tělesnosti vytvořil, a dramatická osoba je to, k čemu herecká postava odkazuje, co zastupuje, co reprezentuje – tedy ona jiná skutečnost, než vnímá divák.⁵⁴ Znamé osobnosti tedy na jednu stranu přitáhnou diváka do divadla, ale na stranu druhou se divákovi nemusí podařit oprostít se od vnímání herce jako originálu a opomene pak do jisté míry (být nechtěně) jeho herecké dovednosti.

⁵² V roce 2007 účinkoval Petr Vondráček velice často v televizi. Diváci ho mohli pravidelně sledovat v oblíbeném pořadu TV Prima *Hádej, kdo jsem*, který v té době úspěšně moderoval.

⁵³ ICHOVÁ, Eva. Konečně se něco děje, když zmáčknou spoušť. *Divadlo J. K. Tyla* 5, 2007, č. 4, s. 4-5.

⁵⁴ CÍSAŘ, Jan. *Člověk v situaci*. 1. vyd. Praha : ISV, 2000. s. 28-32.

Přes nastolený problém známých osobností bylo obsazení Petra Vondráčka do role **Limonádového Joa** dobrou volbou. Byl tak vytvořen dramatický hrdina coby ztělesnění ideálu. Jeho typ s blondatou kšticí a modrýma očima věrohodně přiblížil postavu idola ženských srdcí, prototypu gentlemana. Petrovi Vondráčkovi při ztvárnění postavy pomáhalo jeho hudební vzdělání. Zpěv i hra na klavír potvrzovaly jeho hudební nadání. Inscenátoři nepochybně chtěli, aby postava Joa působila autenticky a věrohodně, protože i ve filmu hrál Joe na klavír a zpíval. Na záznamu DVD to není tak patrné, ale při představení jsem byla překvapena, jakým silným hlasem Petr Vondráček při zpěvu disponuje. V mluvených dialogích měl totiž hlas oproti ostatním hercům velmi tichý. Přestože má divák při Joových áriích zafixován zpěv Karla Gotta, Petr Vondráček zpíval velmi přirozeně a věrohodně. Celkově se od filmového Joa příliš nelišil. Byl spíše „frajerský“ typ a náležitě si svou roli užíval. Velice často očním kontaktem komunikoval s diváky. Karel Fiala ve filmu postrádal živočišnost, která Petru Vondráčkovi jistě nechyběla. Nelze mu ani upřít smysl pro nadsázku a komediální herectví. Tyto jeho přednosti pomohly zajisté k tomu, že měl Limonádový Joe v Plzni úspěch.

Představitelka **Winnifred** v podání Kateřiny Šildové splnila úlohu naivní mladé dívky, která se zamiluje do svého hrdiny. Poněkud plochá herecká postava neumožňuje herečce využít výrazných prostředků. Je těžké hodnotit „naivky“, které nemají tolik hereckých příležitostí jako barvitější polohy záporných postav. Přesto se herečce podařilo předvést nejen naivní blondýnku, ale i horkokrevnou mladou zamilovanou dívku. V porovnání s filmovou postavou Olgy Schoberové však byla trochu nevýrazná. Z mého subjektivního pohledu je nutno říci, že jsem jako divák s postavou nesdílela její emoce. Ani její zpěv mě nepřesvědčil o přirozeném hereckém výkonu.

Bronislav Kotiš představující postavu **Horáce alias Hogofogo** neměl jednoduchou úlohu, neboť výrazným představitelem Horáce ve filmu byl Miloš Kopecký. Inscenátoři hledali takové ztvárnění postavy, kdy Horác bude působit originálně a nebude kopírovat postavu filmovou. Bronislav Kotiš se skutečně vydal neprošlapanou cestou a podařilo se mu dokázat, že může věrohodně ztvárnit padoucha Horáce, aniž by při tom Miloše Kopeckého kopíroval. Bronislav Kotiš není na muzikálovém poli žádným nováčkem.

Výčet jím ztvárněných postav není nikterak malý. Svými typickými grimasami a gesty již podtrhl komediálnost mnoha rolí. Postavu Horáce držel v duchu typické role padoucha a svou hereckou identitou nepřekračoval pomyslné hranice žánru parodie. V jeho podání bylo snadné zapomenout na zažitého Miloše Kopeckého a bez obav se oddat této divadelní postavě, která neustále překvapovala humornými gagy.

Tornádo Lou v podání Stanislavy Topinkové Fořtové byla ztvárněna velmi jemně, když vezmeme v úvahu, že se jedná o barovou zpěvačku. Oproti Winnifred, která je jejím pravým opakem, mohl být charakter Tornádo Lou lépe uchopen. Chyběla mi ženská „živočišnost“ a syrovost, která by byla v kontrastu milostného zasnění velmi působivá. Stanislava Topinková Fořtová neměla určitě lehkou úlohu, protože velké černé oči Květy Fialové, v nichž se jí promítá celý její vysněný svět plný lásky, se jistě divákovi jen tak nesvymažou z paměti. Pokud se oprostím od filmové postavy Tornádo Lou, musím konstatovat, že celkové pojetí divadelní role na mě působilo plochým, nevyváženým dojmem.

Jiří Untermüller, který ztvárnil postavu **Douga Badmana**, se zhostil velmi dobře úkolu nestranného padoucha, kterému občas zahryže výčitka svědomí z nekalého života. Jeho strohé, ale přitom výstižné herectví dostalo postavu Douga Badmana do neutrální pozice, která pro herce není nikterak jednoduchá, ale je v rámci celku nezbytná. Neustále hořící doutník mu napomáhal k lepšímu vykreslování postavy. Elegantní pán staršího věku, který touží po lásce, působil velmi věrohodně. Filmový Doug Badman v podání Rudolfa Deyla mladšího nebyl natolik výrazný, aby jeho postava mohla divadelního diváka pokoušet, aby se nesoustředil na výkon Jiřího Untermüllera.

Postava **Grimpa** v podání Petra Borovského má za celou hru pouze dva důležité výstupy (první setkání s Joem v baru a jeho mučení), přesto se na jevišti objevuje velice často. Jeho úkolem je zastupovat roli padoucha, který je neustále zesměšňován a nakonec poražen (a to ještě k tomu ženou) Tornádo Lou. Výrazové prostředky této role občas sklouzávají na hranici přijatelné podoby parodie. Není jednoduché, aby herec korpulentní postavy udržel rovinu přirozenosti, například když mu Joe prostřelí nad hlavou balónek,

ze kterého na Grimpa vyteče voda. Tato role přináší určitá úskalí, která v některých momentech nebyla překonána, a některé gagy byly opravdu na hranici snesitelnosti. Musím přiznat, že filmová postava Josefa Hlinomaze byla pro mě natolik výrazná, že jsem se od ní nemohla po celé představení oprostít. Postavu Grimpa v podání Petra Borovského jsem považovala za vedlejší, i když by měla zaujímat místo více v popředí.

Zvláštní prvek na jevišti představovali muzikanti, kteří naživo hráli na hudební nástroje, a nepřímo tak zasahovali do děje. Tato hudební složka nikterak nenarušovala představení, naopak, byla pevnou součástí inscenace. Režisér zapojil hudebníky do inscenace tak, aby tvořili její nedílnou složku. Nikdo z hudebníků nepronášel repliky, přesto se svou mimikou a svými gesty zapojovali do dění a stávali se jevištními postavami.

Přestože se může z mého hodnocení zdát, že některé role převyšovaly ostatní, při komplexním zhodnocení všech hereckých výkonů musím konstatovat, že všechny role působily v kontextu inscenace a vyzněly přirozeně a vyrovnaně.

8.7. Režijní složka

Režisér Tomáš Dvořák dodržel ve všech složkách žánr grotesky. Do Divadla J. K. Tyla si pozval z domácího Divadla Alfa polovinu svého týmu (dramaturg, tvůrci hudebního aranžmá, herci vedlejších rolí, loutkovodiči). Jeho záměr zpracovat divadelní adaptaci Limonádového Joa tak, aby se jeho pojetí neodchylovalo výrazně od filmu, ale zároveň přineslo nové prvky, byl naplněn. Jak už bylo několikrát řečeno, nejvýraznějším novým prvkem byla výtvarná složka, konkrétně loutky.

Soudím, že touto divadelní adaptací režisér nezklamal očekávání plzeňských diváků. Důkazem toho je recenze, která vyšla po premiéře od Markéty Čekanové: „Potlesk na otevřené scéně nesklízejí jen pěvecká čísla, ale i komické gagy a dokonce i romítané sekvence stínového divadla, které vyplňují pauzy jevištních přestaveb a navozují atmosféru němého filmu.“⁵⁵

⁵⁵ ČEKANOVÁ, Markéta. Joe nasadil laťku vysoko. *MF Dnes*, 1. 10. 2007, s. 4.

8.8 Hudební složka

Texty písní jsou původní, napsali je Jiří Brdečka a Vratislav Blažek, Pavel Kopta a Jan Rychlík. Hudbu složili Jan Rychlík a Vlastimil Hála. Jak bylo uvedeno výše, motiv písní byl zachován, například při přestavbě u stínoher zaznívalo jen upravené aranžmá. Divák tedy slyšel známou melodii v jiné, originální úpravě. O tu se v inscenaci zasloužil Vratislav Šrámek. Na scéně spolu s herci vystupovali muzikanti, kteří nejen že tvořili dramatickou situaci, ale i vytvářeli tančícím a zpívajícím hercům přirozené prostředí.

Hudební složka je nedílnou součástí této inscenace. Způsobem, jakým byla hudba do inscenace zakomponována a jakým byly použity písně, které divák neznal z filmu („*Jede, jede dostavník*“ či pohřební instrumentální píseň na hřbitově), a jakým byly upraveny hudební motivy při stínohrách, dosáhla inscenace dalšího stupně originality.

Pro příklad uvedu pozměněné aranžmá u písně „*Sou fár tú jú aj-mej*“, kterou Joe zazpíval na hřbitově bez doprovodu hudebních nástrojů. V písni ho doprovázeli několika hlasy kovbojové a klepáním drápy do rytmu oba supové. Během písně jsme mohli být svědky čistého zpěvu, který dokonale souzněl s melodií a žánrem parodie.

Píseň „*Jede, jede dostavník*“ sice není ve filmu uvedena, ale její motiv zazní ve filmu při příjezdu dostavníku s Horácem. Inscenátoři se tedy inspirovali těmito několika akordy, aby si na základě tohoto hudebního motivu vymysleli celou novou píseň.

Naopak u melodie písně „*Tvou jen chci být*“, kterou na hřbitově zpívá Winnifred, nenacházíme žádnou podobnost s filmem. Slova i melodie jsou tedy vymyšleny nově a nemají s filmem nic společného.

8.9 Čas a prostor

8.9.1 Čas v dramatu

U dramatu identifikujeme dvě základní temporální roviny: čas vnější (reálný čas), tedy dobu čtenářské, posluchačské či divácké percepce, a čas vnitřní – dobu zobrazenou dějem.⁵⁶ Vnější čas při čtení textu je samozřejmě kratší než při samotné realizaci. U inscenace Limonádového Joa, která čítá několik písní, to platí dvojnásob. Reálný čas bez přestávky trval přibližně 100 minut. Realizační čas nelze nikdy určit přesně, protože každé představení je specifické a trvá jinak dlouho.

Věnovala bych se také ráda temporytmu inscenace, protože jak bylo uvedeno výše, inscenace je protkána několika písněmi a za každým závěrečným obrazem je stínohra, která mění rytmus představení. Problém přestavby scény je „noční můrou“ všech režisérů. Jejich cílem je, aby přestavba byla rychlá, účelná a hlavně, aby nenarušovala temporytmus inscenace. Plzeňští tvůrci vsadili na přestavbu – stínohru, která vyplňovala hluchý prostor, neustále držela diváka v pozornosti a navíc mnohdy pokračovala v ději. Některé stínohry sice děj nijak kupředu neposouvaly (například rvačky v hospodě, roznášení letáků), ale i tak plnily funkci udržení temporytmu inscenace. Děj tedy nebyl zastaven, jak tomu často v některých inscenacích při přestavbách bývá.

V činoherním divadle může píseň temporytmus narušit, v muzikálovém divadle je absence písně nemyslitelná. Konkrétně v Limonádovém Joovi jsou písně předem známy z filmu (s výjimkou písně „*Jede, jede dostavník*“), tudíž divák je očekává a těší se na ně. Oproti jiným, méně známým muzikálům, měli tvůrci v tomto ohledu výhodu.

⁵⁶ PAVLOVSKÝ, Petr a kolektiv. *Základní pojmy divadla, Teatrologický slovník*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. s. 43.

8.9.2 Čas ve fabulační výstavbě

Příběh Limonádového Joa se odehrává v roce 1885. Od začátku příběhu až do konce hry není v textu specifikován konkrétní čas, který by určoval rozmezí, kdy se události měly odehrát.

Můžeme se jen domnívat, kolik času uběhlo od prvního vstupu Joa do baru až do finální scény, kdy se všichni vzájemně milují, protože zjistí, že jsou bohatí sourozenci. Může se jednat o týden, měsíc, půl roku, nic konkrétního v textu nenalezneme. Čas ubíhá kontinuálně, bez odbočení od časové linky. Pouze v závěru se vracíme zpět do minulosti, když Joe vypráví, jak bandité přepadli dostavník s jeho rodiči a sourozenci, když ještě nebyl na světě. Jedná se však o syžetové vyprávění.

9. Proč a jak uvádět Limonádového Joa na jevištích

Problémem všech divadelních inscenací, jejichž námět leží v jiných oblastech umění (například filmová tvorba, literární oblast a podobně) a je navíc divákům dobře znám, je to, že její diváci mají v paměti hluboce vrytou konvenci, jak má dílo vypadat. Je velice těžké inscenovat hru, jejíž repliky všichni známe nazpaměť, včetně intonace herců, kostýmů atd.

Přestože Limonádový Joe nejdříve vznikl jako divadelní hra, nic to nemění na tom, že jeho příběh proslavil právě film. Pokud se dramaturg či režisér rozhodne nasadit na repertoár hru, jejíž námět má většina diváků zažitý jinak, riskuje, že se inscenace setká s nepochopením. Divák, který přichází do divadla zhlédnout inscenaci Limonádového Joa, nemůže očekávat, že uvidí identické scény jako ve filmu. Ovšem může očekávat identické repliky. Úspěch inscenace tedy záleží na tom, jestli je dobře odhadnuto divákovo očekávání a jestli se ho novým pojetím známého námětu podaří naplnit. Výjimku mohou tvořit amatérská divadla, která uvádějí hry například z Divadla Járy Cimrmana. V těchto typech her je kopírování přímo vyžadováno. Divák se baví tím, že repliky zná dopředu, a má příjemný pocit, že jde s inscenací ruku v ruce.

Plzeňská inscenace Limonádového Joa byla obohacena alternativními prvky v podobě loutek a stínoher. Divákovi se tedy dostalo příležitosti zhlédnout nové prvky, které nemá možnost znát z filmu. Pokud se divák do divadla vypravil cíleně na toto představení, byl pravděpodobně zvědav, jak budou jeho oblíbené postavy vypadat. Písně,

keré tvoří jednu z dominantních složek inscenace, mají milovníci filmového Limonádového Joa dobře zažité, těší se na ně a pravděpodobně by bylo pro ně zklamáním, pokud by do divadelní hry nebyly zařazeny.

10. Sympatie pro Limonádového Joa

Důkazem toho, že tento (již sedmdesátiletý) mladý muž jménem Joe neustále baví diváky, je fakt, že se na českých jevištích hraje nepřetržitě od roku 1944, kdy se poprvé na jevišti objevil. Od roku 1944 do dnešního dne se v inscenacích na profesionálních jevištích objevil jednačtyřicetkrát.⁵⁷ Konkrétně Divadlo J. K. Tyla v Plzni mělo na repertoáru Limonádového Joa dokonce dvakrát: v roce 1964 a v roce 1990. Divadlo Alfa ho uvedlo jako loutkovou inscenaci v roce 1984. Obě divadla se tedy s Limonádovým Joem nesetkala poprvé. Limonádový Joe je oblíben i v amatérských kruzích a vyskytuje se v nich poměrně často.

⁵⁷ *Limonádový Joe* [on-line]. Divadelní ústav [citováno 4. 4. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://vis.idu.cz/Productions.aspx>>

11. Závěr

Plzeňská divadla J. K. Tyla a Alfa uvedla v roce 2007 společnou inscenaci Limonádový Joe aneb Koňská opera. Tato bakalářská práce se zabývala srovnáním této inscenace s filmem Oldřicha Lipského z roku 1964 a na základě detailní analýzy se pokusila vyvodit úspěch této inscenace.

Práce si kladla za cíl zjistit, jakými prostředky lze docílit toho, aby divadelní adaptace Limonádového Joa byla stejně atraktivní jako populární filmová verze, a tak si udržela pozornost diváka. Bylo zjištěno, že je důležité zachovat žánr díla, tedy zachovat duch parodie. Divák se těší, že uslyší známé písničky, že si vychutná známé „hlášky“, že v určitých situacích uslyší repliky s dikcí a intonací, které jsou mu důvěrně známé. Jakmile by režisér diváka o tyto aspekty ochudil, hrozilo by inscenaci divácké zklamání. Vycházím-li ze svých zkušeností a ze zkušeností svých přátel a kolegů z divadla, zjišťuji, že divák také na druhou stranu od inscenace očekává nové prvky. Toto očekávání inscenace naplnila nově napsanými vtipy a gagy. S pomocí Divadla Alfa vznikly nové, animované herecké postavy (papoušek, supi, pijavice). Díky těmto alternativním prvkům získala inscenace zcela jinou polohu, než bývá u běžných muzikálových adaptací zvykem.

Jelikož se jedná o žánr muzikálu, písňě zde hrají stěžejní roli. Hudební aranžmá, které bylo pro plzeňskou inscenaci vytvořeno (například při stínohrách), bylo odlišné od filmu, ale rozpoznatelnost známých melodií byla zachována. Árie se nesly ve stejném duchu jako ve filmu, i když například při písni „*Sou fár tú jú aj mej*“ tvořil Joovi doprovod několikahlasý sbor bez použití hudebních nástrojů. Také zvuky a ruchy používané při stínohrách fungovaly jako samostatné gagy (zvuk zašlapávané cigarety, zvuk vyfouknutého dýmu z doutníku).

Cílem bylo dokázat, že divadlo a film nemohou identický příběh vyprávět stejnými postupy. Stříhem ve filmu lze docílit změny prostředí, nálady, situace, úhlu pohledu. Divadelní inscenace tyto možnosti nemá, ale do jisté míry je dovede nahradit inscenačními prvky, jako jsou například svícení, přestavba, scénická hudba, zvuky, ruchy a podobně.

Plzeňská inscenace zvolila jako předěl mezi jednotlivými obrazy cestu veskrze divadelní: stínohru. Přestože se jedná o prvek divadelní, bylo při ní použito filmové

projekce, čímž tvůrci uctili původní filmový materiál. Filmové filtry nahradilo divadelní svícení.

Lze konstatovat, že plzeňská divadelní adaptace Limonádového Joa využitím nových a alternativních prvků, které byly vytvořeny v souladu s žánrem, se stala svébytným a jedinečným uměleckým dílem.

Přílohy

Příloha č. 1 – Obrázek č. 1. Limonádový Joe, Divadlo J. K. Tyla v Plzni

Příloha č. 2 – Obrázek č. 2. Limonádový Joe, Divadlo J. K. Tyla v Plzni

Příloha č. 3 – Obrázek č. 3. Limonádový Joe, Divadlo J. K. Tyla v Plzni

Příloha č. 4 – Obrázek č. 4. Limonádový Joe, Divadlo J. K. Tyla v Plzni

Příloha č. 5 – Obrázek č. 5. Limonádový Joe, Divadlo J. K. Tyla v Plzni

Příloha č. 6 – Obrázek č. 6. Limonádový Joe, Divadlo J. K. Tyla v Plzni

Příloha č. 7 – Osoby a obsazení inscenace Limonádový Joe, Divadlo J. K. Tyla v Plzni

Jiří Brdečka, Limonádový Joe aneb Koňská opera

Texty písní: Jiří Brdečka a Vratislav Blažek; Pavel Kopta a Jan Rychlík

Hudba: Jan Rychlík a Vlastimil Hála

Scénář pro DJKT (podle stejnojmenné divadelní hry a literárního scénáře k filmu Oldřicha Liského): Pavel Vašíček

Limonádový Joe	Petr Vondráček
Winnifred	Kateřina Šildová
Ezra Goodman	Miloš Stránský
Doug Badman	Jiří Untermüller
Horác – Hogofogo	Bronislav Kotiš
Tornádo Lou	Stanislava Topinková Fořtová
Grimpo	Petr Borovský
Banjo Kid	Radek Štědranský Shejbal
Pancho Kid	Jan Kaštovský
Kolalok	Milan Mourek
Barman	Václav Kolář
Planetář	Antonín Procházka ml.
Pastor	Milan Čtvrtník
Šerif	Roman Krebs
Kurva	Mia Sudková Srncová
Děvka	Lucie Zvoníková
Šlapka	Mariana Zemanová
Štamgast 1	Jan Kaleja
Štamgast 2	Martin Šefl
Štamgast 3	Tomáš Löbl
Štamgast 4	Petr Dudás
Štamgast 5	Milan Čtvrtník
Muž a žena malého vzrůstu	Antonín Procházka ml.
1. sup	Milena Jelínková, Radka Mašková
2. sup	Bohuslav Holý, Tomáš Sukup
Pijavice	Milena Jelínková, Radka Mašková, Bohuslav Holý, Tomáš Sukup, Antonín Procházka ml.
	Orchestr muzikálu a operety DJKT

Příloha č. 8 – Osoby a obsazení filmu Limonádový Joe. Režie Oldřich Lipský

Scénář: Jiří Brdečka, Oldřich Lipský

Kamera: Vladimír Novotný

Hudba: Jan Rychlík, Vlastimil Hála

Texty písní: Jiří Brdečka, Vratislav Blažek, Pavel Kopta, Jan Rychlík

Limonádový Joe	Karel Fiala
Winnifred	Olga Schoberová
Ezra Goodman	Bohuš Záhorský
Doug Badman	Rudolf Deyl ml.
Horác – Hogofogo	Miloš Kopecký
Tornádo Lou	Květa Fialová
Grimpo	Josef Hlinomaz
Kojot Kid	Waldemar Matuška
Pancho Kid	Karel Effa
Kolalok	Jiří Steimar
Barman	Vladimír Menšík

Zpěv: Yveta Simonová, Jarmila Veselá, Karel Gott, Miloš Kopecký, Waldemar Matuška

Choreografie: Josef Koníček

Výprava: Jiří Rulík, Miloš Osvald, Ladislav Krbec

Návrhy kostýmů: Jiří Brdečka, Fernand Vácha, Nita Romanečová, Eva Lackingerová

Animace: Břetislav Pojar, Jiří Trnka

Umělecká spolupráce: Jiří Brdečka

Vedoucí výroby: Jaroslav Jílovec, Filmové studio Barrandov

Další údaje: černobílý - virážovaný, 87 min, komedie, western

Výroba: ČSSR, Filmové studio Barrandov, 1964

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Obrázek č. 1. Limonádový Joe, Divadlo J. K. Tyla v Plzni

Příloha č. 2 – Obrázek č. 2. Limonádový Joe, Divadlo J. K. Tyla v Plzni

Příloha č. 3 – Obrázek č. 3. Limonádový Joe, Divadlo J. K. Tyla v Plzni

Příloha č. 4 – Obrázek č. 4. Limonádový Joe, Divadlo J. K. Tyla v Plzni

Příloha č. 5 – Obrázek č. 5. Limonádový Joe, Divadlo J. K. Tyla v Plzni

Příloha č. 6 – Obrázek č. 6. Limonádový Joe, Divadlo J. K. Tyla v Plzni

Příloha č. 7 – Osoby a obsazení inscenace Limonádový Joe, Divadlo J. K. Tyla v Plzni

Příloha č. 8 – Osoby a obsazení filmu Limonádový Joe. Režie Oldřich Lipský

Prameny a literatura

Literatura

BRDEČKA, Jiří. *Limonádový Joe*. 3. vyd. Praha : ČSM, 1964, 168 s.

BRDEČKOVÁ, Tereza. *Jiří Brdečka*. 1. vyd. Praha : Arbor Vitae, 2014, 348 s. ISBN 978-80-7467-042-8.

CÍSAŘ, Jan. *Člověk v situaci*. 1. vyd. Praha : ISV, 2000, 141 s. ISBN 80-85866-67-6.

HEDBÁVNÝ, Zdeněk. *Divadlo Větrník*. Praha : Panorama, 1988, 200 s.

PAVIS, Patrice. *Divadelní slovník*. 1. vyd. Praha : Divadelní ústav, 2003. 493 s. ISBN 80-7008-157-0.

PAVLOVSKÝ, Petr a kolektiv. *Základní pojmy divadla, Teatrologický slovník*. 1. vyd. Praha : Libri, 2004. 348 s. ISBN 80-7277-194-9.

PTÁČEK, Luboš a kolektiv. *Panorama českého filmu*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2000. 514 s. ISBN 80-85839-54-7.

PTÁČKOVÁ, Věra. PŘÍHODOVÁ, Barbora, RYBÁKOVÁ, Simona. *Český divadelní kostým*. 1. vyd. Praha: Pražská scéna, 2011. 263 s. ISBN 978-80-86102-71-9.

TAUSSIG, Pavel. *Český biják: filmový historik Pavel Taussig vás provází zákulisím slavných filmů*. 1. vyd. Praha : Sláfká, 2009.

Prameny

BRDEČKA, Jiří. *Limonádový Joe*. [DVD] Režie Tomáš Dvořák, Divadlo J. K. Tyla Plzeň. Premiéra 29. 9. 2007. Videozáznam inscenace. 100 minut. Autor záznamu neuveden, datum pořízení neuvedeno. Záznam uložen u dramaturga muzikálu a operety Divadla J. K. Tyla v Plzni.

ČEKANOVÁ, Markéta. Joe nasadil laťku vysoko. *MF Dnes*, 1. 10. 2007, s. 4.

DVOŘÁK, Jan. Proměna westernu. *Film a doba X*, 1964, s. 148.

ICHOVÁ, Eva. Konečně se něco děje, když zmáčknou spoušť. *Divadlo J. K. Tyla 5*, 2007, č. 4, 33 s.

Limonádový Joe [on-line]. Divadelní ústav [citováno 4. 4. 2014]. Dostupné z WWW: <<http://vis.idu.cz/Productions.aspx>>.

Limonádový Joe [on-line]. Divadlo J. K. Tyla [citováno 4. 4. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.djkt-plzen.cz/cz/repertoar/obsazeni/29/>.

BRDEČKA, Jiří, *Limonádový Joe aneb Koňská opera*: [DVD], Praha: Filmové studio Barrandov. Režie Oldřich Lipský, 1964, 96 min.

BOČEK, Jaroslav. Jiří Brdečka *Film a doba XI*, 1965, s. 142.

BRDEČKA, Jiří. *Limonádový Joe*. Praha : Universum. 1944, 35 s.

BRDEČKA, Jiří. *Limonádový Joe*. Praha : Dilia. 1956, 72 s.

BRDEČKA, Jiří. *Limonádový Joe aneb Koňská opera*. Praha : Dilia. 2007, 46 s.

SLADKÝ, Vítězslav. Ušlechtilý pistolník přiklusal před nadšené publikum. *Plzeňský deník*, 5. 10. 2007, s. 5.

VAŠÍČEK, Pavel. *Limonádový Joe*. Divadelní program. Muzikál a opereta Divadla J. K. Tyla v Plzni, premiéra 29. 9. 2007. Plzeň : Divadlo J. K. Tyla, 2007.

VAŠÍČEK, Pavel. *Brdečka*. Archiv Divadla J. K. Tyla, OM 19 L/D, 11 s.